

Ugroze majčinstva kao dara i poslanja

Novaković, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:328200>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

MIA NOVAKOVIĆ

Ugroze majčinstva kao dara i poslanja

Diplomski rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

MIA NOVAKOVIĆ

Ugroze majčinstva kao dara i poslanja

DIPLOMSKI RAD
iz Moralnog bogoslovlja
kod izv. prof. dr. sc. Šimuna Bilokapića

Split, 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
UVOD.....	2
1. GOVOR FEMINIZMA O ŽENI / MAJCI.....	4
1.1 Razvoj feminizma njegov odnos prema ženi, majci i majčinstvu.....	6
1.2. Konkretno ugroze žene, majke i majčinstva.....	8
1.3. Žena- majka- radnica trenutno stanje	11
1.4. Kršćanski prijedlog: novi feminizam prema Ivanu Pavlu II.	13
2. OSTVARENJE ŽENE KROZ DAR MAJČINSTVA	15
2.1. Suradnja u Božjem stvaralačkom planu - odgovorno roditeljstvo	16
2.1.1 Moralno prihvatljive metode planiranja obitelji	18
2.1.2 Moralno neprihvatljive metode planiranja obitelji	20
2.2. Bračna neplodnost	23
2.2.1 Suočavanje s problemom neplodnosti	24
2.2.2. Liječenje bračne neplodnosti	25
2.2.3. Prihvatanje bračne neplodnosti ili drugačije majčinstvo	28
2.3. Je li surogat majčinstvo izdaja majčinstva?	30
2.3.1. Što je surogat majčinstvo?	30
2.3.2. Moralno zastranjenje surogat majčinstva	32
3. MAJKA PODSJETNIK BOŽJI – ULOGA MAJKE U OBITELJI.....	34
3.1. Kršćansko shvaćanje odgovornog roditeljstva u odgoju djece	35
3.2. Obitelj kao kućna Crkva.....	36
3.3. Vrijednost majčinstva.....	37
ZAKLJUČAK	39
LITERATURA	41
SUMMARY	45
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	47

SAŽETAK

Majčinstvo je za neke ljude najveći dar i radosno poslanje. Za druge je nažalost zloslutna prijetnja i neka vrsta prokletstva. Same žene ga različito percipiraju. Neke ga vole i prihvaćaju. Žele ga pod svaku cijenu, dok ga druge žele pošto poto izbjeci ne vodeći često računa o krajnjim, nerijetko teškim posljedicama. Trudnoća i trudnica su za neke blagoslov i blagoslovljeno stanje, za druge puka slučajnost i neželjeno stanje.

Kada Bog stvara ženu u njenu osobnost utiskuje osjećaj za drugog. Nježnost, toplina, osjećajnost samo su neke karakteristike ženskog bića. U trenutku stvaranja, Bog ženi daruje posebne osobine svojstvene samo njoj. Samo žena može imati toliku toplinu, ljepotu, razumijevanje, spremnost sebe žrtvovati radi drugog bića. A upravo te vrednote preduvjet su dobroga i uspješnog majčinstva.

Nova vremena donijela su i nove probleme. Žene su u opasnosti da izgube svoju ženstvenost, a samim time i osjećaj ili želju za majčinstvom. Oduvijek aktualna, tema majčinstva danas postaje još aktualnijom. Rijetko se kroz povijest na majčinstvo gledalo kao na prijetnju ili smetnju. Danas je to nažalost očita svakidašnja činjenica. Feministkinje u majčinstvu vide realnu mogućnost podređenosti muškarcu. Budući da je novi život potreban majke posebno, u prvim mjesecima, žena ostaje vezana za dijete čime zaostaje za muškarcima u poslovnom svijetu. Iz toga razloga žene traže prava na pobačaj i kontracepciju i samim tim činom djeluju same protiv sebe i protiv svoje ženstvenosti. Kada žena poseže za kontracepcijom, ona sebi pripisuje mjesto koje njoj ne pripada. Osim toga, upotreba kontracepcije ostavlja posljedice i predstavlja ugrozu majčinstva. S druge strane, postoje mnoge žene koje nisu plodne, a takve žene najbolje shvaćaju zašto je majčinstvo dar. Nemogućnost rađanja ženu dovodi pred nove i drugačije poglede na život. Problem neplodnosti utječe na brak. Dovodi par do novih mogućnosti bračnog ostvarenja. Onaj par koji je sposoban začeti mora se odgovorno ophoditi sa svojom plodnošću. Plodnost je dar koji zahtjeva odgovornost roditelja u dva koraka. Prvi korak se tiče odgovornog rađanja. Drugi korak odnosi se na razvoj i odgoj stvorenog života. Nezamjenjiva je uloga majke u obitelji. Nitko nema toliki utjecaj na psihološki i duhovni razvoj i rast novog života kao što ga ima majka. Žena svojim majčinstvom oplemenjuje čitavo društvo. Majka je podsjetnik Božje ljubavi, nježnosti, milosti i topline u ovom svijetu.

Ključne riječi: *majčinstvo, odgovorno roditeljstvo, obitelj, brak, žena, Crkva, feminizam*

UVOD

Bog je stvoritelj života. On kao počelo bez počela, nudi čovjeku mogućnost sudjelovanja u Njegovu planu stvaranja. Nudi čovjeku neshvatljiv dar, čudesan dar rađanja novog života, dar koji čovjek samo svojim snagama nikako ne bi mogao stvoriti. Kolika je snaga i veličina tog dara, čovjek spoznaje tek kada bez njega ostane. Bog čovjeku nudi dio božanskog. No, kao i uvijek, Bog čovjeku ostavlja slobodu. Slobodu koju čovjek nažalost može upotrijebiti i protiv Božje volje.

Svako povijesno razdoblje sa sobom nosi određena pitanja i probleme. No neke teme ostaju zauvijek aktualne. Upravo jedno od gorućih pitanja današnjice je i pitanje ženine plodnosti i rađanja. Pitanje dakle njezina majčinstva. Prema daru plodnosti čovjek se može ophoditi kao odgovoran Božji suradnik ili kao sebični hedonist. Ljudska spolnost i rađanje ne smiju nipošto biti promatrani kroz prizmu potrošačkog, hedonističkog, privatističkog i konzumerističkog mentaliteta. Čovjek je pozvan da mudro i savjesno upravlja svojom spolnošću. Vrijeme u kojem živimo svjedoči nam rastu broja žena koje ne žele biti majke. Takve žene utječu se kontracepcijskim sredstvima kako do začeca ne bi došlo. Ovakvo ponašanje ostavlja negativne posljedice na samu ženu. S druge strane, broj neplodnih osoba znatno je porastao. Koliko je problem neplodnosti uznemirujući svjedoče nam neke žene koje su spremne sve učiniti da bi se ostvarile kao majke.

Svoje ostvarenje žena postiže jedino ako slijedi ono što joj po naravi pripada. Svaka žena u sebi nosi čežnju da brine o drugom, da pruža zaštitu i toplinu i tu se krije ljepota žene. Žena u povijesti nije promatrana onako kako joj priliči no nažalost i danas žena radi sama protiv sebe. Očito, tema majčinstva je vrlo aktualna, ali je istovremeno i vrlo složena. Rad smo stoga podijelili u tri dijela. U prvom dijelu govorit ćemo o nastanku i razvoju feminizma, kao i o feminističkom stavu prema majci i majčinstvu. Obradit ćemo pojavu feminizma kao pokreta žene koja traži svoja prava, što u sebi nije loše. No odlazak u krajnost postaje loš. S vremenom se, naime, pojavila želja za potpunim ukidanjem razlika između žene i muškarca što jest po sebi loše. Iako stvoreni jednaki u svom dostojanstvu i temeljnim pravima te usmjereni jedno na drugo, njih dvoje ne smiju nikako postati „jednaki“, isti, bez ikakve razlike. Dokidanje svake razlike, dokidanje je dvojstva, „njih dvoje“, oboje proizišlih iz iste ruke Božje. Tako nisu mišljeni, tako ne smiju postupati. Željom za ukidanjem razlika, žena radi protiv sebe. Tu temu ćemo također obraditi. No crkva i društvo trebaju tražiti, težiti i nuditi nova rješenja koja bi ženi omogućila ostvarenje na društvenom i obiteljskom polju.

Budući da je majčinstvo dar, ne mora nužno značiti da ga svaka osoba posjeduje, niti da će ga osoba koja ga posjeduje iskoristiti. U drugom djelu rada obradit ćemo temu majčinstva pod moralnim vidom. Budući da je majčinstvo prvotno dar, da ga nitko ne može sam steći, s tim darom onda treba mudro i raspolagati. Ta tvrdnja priziva u pamet, već desetljećima aktualnu temu, odgovornog rađanja. Nažalost, nisu svi parovi upoznati s moralno prihvatljivim i neprihvatljivim metodama planiranja obitelji. Poznato je da danas sve više parova rabi kontracepciju koja nije moralno prihvatljiva, pa sve do toga da dolazi i do abortusa kao jedne moralno neprihvatljive metode planiranja obitelji. Da do tragedije, abortusa, ubojstva ne bi došlo potrebno je progovoriti o moralno prihvatljivim metodama planiranja obitelji. Svaki roditelj svom djetetu želi dati najbolje no znamo da postoje ljudi koji zbog svog egoizma i hedonizma ne žele djecu. S druge strane isto tako svjesni smo sve većeg broja parova koji ne mogu imati djecu što je jedan veliki teret. Kada se par nađe pred zidom, svjestan da svojim snagama više ništa ne može učiniti, a ne ostvaruje ono za čim smatra da svojim postojanjem ima pravo, tada mnogi (ali ne i svi) posežu za svim raspoloživim sredstvima samo da bi ostvarili ono što žele. Medicina nudi razna rješenja te čovjek mora biti razborit, ostati vjeran sebi i Bogu te poštivati život od začeca do prirodne smrti.

Naposljetku, darom majčinstva žena treba mudro raspolagati što je ujedno i njeno poslanje. Neizostavna je njezina uloga u životu i odgoju djece. Ona je podsjetnik Božje ljubavi za svoju obitelj ali i cijelo društvo.

1. GOVOR FEMINIZMA O ŽENI / MAJCI

Kada govorimo o feminizmu, prva asocijacija nam je borba žena za svoja prava. Doista, to je i bio razlog nastanka feminističkog pokreta. No današnji feminizam udaljio se od svoje prvotne biti. Kroz ovo poglavlje obradit ćemo povijesni nastanak feminističkog pokreta kroz tri vala s osvrtom na odnos prema ženi, majci i majčinstvu. Zatim ćemo iznijeti goruće probleme koje u sebi krije radikalni feminizam. Progovorit ćemo i o poteškoćama s kojima se žene kao majke radnice danas suočavaju te mogućim rješenjima koje Crkva nudi.

Govoriti o ženi, a izostaviti svojstvo majčinstva gotovo da nije moguće. Mnoge mlade žene danas grade svoje poslovne karijere te ne žele graditi obitelj, ne žele djecu, ne žele odgovornost. Mogućnost da se žena ostvari u poslovnom svijetu kao i pravo glasa ženi je omogućio prvi val feminizma.¹ No, stavu žene koja ne želi biti majka doprinio je, na poseban način, drugi val feminizma koji smatra kako je majčinstvo prvi znak podređenosti žene muškarcu. Prema tom tumačenju žena zbog rađanja ostaje podređena i ovisna o muškarcu. Dok žena nakon poroda podiže dijete, muškarac se može posvetiti karijeri. Zbog toga, jedan od glavnih ciljeva drugog vala feminizma bio je uvođenje reproduktivnih prava, odnosno, pravo na kontracepciju te pravo na abortus. Ovakvim uvjerenjima žena radi sama protiv sebe. Muškarac ženi postaje neprijatelj, a to je u potpunoj suprotnosti sa biti muškarca, a i žene. Muškarac i žena prvotno su usmjereni jedno na drugo. „Muško i žensko stvoreni su, to jest Bog ih je tako htio: s jedne strane, u savršenoj jednakosti, ukoliko su ljudske osobe, a s druge strane svatko u svom bitku kao muško i žensko. »Biti muško« i »biti žensko« jest nešto dobro što Bog hoće: muškarac i žena imaju neuništivo dostojanstvo koje im dolazi neposredno od Boga njihova Stvoritelja. Muškarac i žena s istovjetnim su dostojanstvom »na sliku Božju«. Svojim »biti muško« i » biti žensko« odražavaju Stvoriteljevu mudrost i dobrotu.,² Svako Božje stvorenje je posebno i jedinstveno. Trebamo ostati vjerni Božjem naumu te svojom posebnošću, koju nam je Bog darovao, obogatiti ovaj svijet. No, ne smije se dogoditi da se u moru različitosti izgubi ono što je svojstveno samo ženi. Odnosno ne smijemo dovesti u pitanje svojstva koja su nam upisana pri stvaranju. Upravo u tu zamku upada treći val feminizma. Treći val feminizma, ujedno i posljednji, želi u ime individualizma i autonomije dokinuti sve razlike pa tako i spolne.

¹ Usp. Marijo Volarević, „Krizna majčinstva u suvremenom društvu“ u: *Služba Božja*, 58 (2018) 2, str. 245. U ovom dijelu našega rada slijedit ćemo različita izlaganja M. Volarevića koji se na poseban način i u više navrata bavio ovom temom.

² Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 369.

Vremena su se promijenila. Iako mnoge mlade žene ne žele djecu, ipak postoje i one koje žele živjeti majčinsku ulogu. To bi im se trebalo i omogućiti. U današnjem društvu, obitelj više ne može živjeti od rada samo jednog člana obitelji. Javila se snažna potreba da se žene majke ostvaruju te tako doprinose obitelji i na poslovnom području. Moramo biti svjesni i realni pa reći kako društvena situacija ne podržava ženu kao majku radnicu. Pitanje žene kao majke radnice bit će dublje obrađeno u nastavku. Katolička Crkva uviđa nastalu situaciju te svjesna veličine i važnosti žene u svim sferama života kako privatnim tako i javnim, ima pravo i dužnost progovoriti o ženi kao majci radnici i iznijeti vlastito viđenje.

Danas je opće poznato kako čimbenik religioznosti utječe na izbor mladih žena kada je riječ o braku, djeci i poslovnoj karijeri, te da su religioznije žene sklonije žrtvovati poslovnu karijeru da bi se posvetile obitelji.³ Na kraju ovoga dijela donosimo promišljanje i stav pape Ivana Pavla II. o novom feminizmu. Socijalni nauk Crkve omogućuje produbljivati ulogu i mjesto koje žena ima u izgradnji Crkve, kao i otvarati prostore većeg sudjelovanja žene u crkvenom životu. Mnoge žene obogaćuju Crkvu svojim profesijama, prisutnost žene širi prostore pastoralne kreativnosti i duhovne pratnje⁴. Crkva se preko socijalnog nauka snažno zalaže za ponovno vrjednovanje majčinstva. „Vrjednujući ženino majčinstvo, nije namjera ženu svesti samo na kućanske poslove i rađanje, nego vratiti majčinstvu njegovo stvarno značenje. Jer tajna žene, kako kaže Ivan Pavao II., izražava i pokazuje svoj krajnji i temeljni cilj u majčinstvu, a riječ je o *osjećajnom, kulturalnom, duhovnom* majčinstvu preko kojega žena u najvećoj mjeri zauzima svoj temeljni stav prema društvu i drugim ljudima.“⁵ U trenutku rađanja ne rađa se samo novi život već se rađa i majka, žena koja mijenja pogled na život pa tako i na društvo. U ženi se tada događa ontološka transformacija, sebe stavlja u službu drugoga. Mora se priznati da su žene kroz povijest doprinijele razvoju društva i čovječanstva. To su u prvom redu učinile feministkinje koje su se izborile za temeljna prava žena. No, problem je odlazak u krajnost pri čemu žene u borbi za jednakošću s muškarcima mogu izgubiti ono što u biti samo one mogu. A to je sposobnost biti majka. Zato je veoma važno vratiti dostojanstvo majčinstva za čitavo društvo, koje danas kao da je zanemarilo ljepotu i bogatstvo majčinstva, a u prvi plan nametnulo sekundarne vrijednosti.

³ Usp. Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, Glas Koncila, Zagreb, 2018., str. 22.

⁴ Usp. Silvija Migles, „Žene i muškarci u Crkvi – mogućnost ostvarenja i istinske komunikacije i suradnje“, u: *Bogoslovska smotra*, 88 (2018.) 3, str. 731.

⁵ Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, str. 163.

1.1 Razvoj feminizma njegov odnos prema ženi, majci i majčinstvu

Ženu se oduvijek promatralo kroz prizmu majčinstva. Već davno Aristotel ženu naziva „mas occasionatus“ odnosno muškarac s manom. Ovaj naziv ženi se pripisuje, između ostalog, i zbog pogrešnog shvaćanja procesa rađanja. Sveti Toma smatra kako je žena nešto nesavršeno. Stvarateljska snaga koja počiva u muškom sjemenu teži proizvesti savršeno kao što je i sam odnosno muško. Činjenica da se rađa žena znak je slabosti aktivne snage ili rezultat nekakvog vanjskog utjecaja. Žena ipak ima svrhu, a njena je svrha prokreacija. Razvila se zabluda o postojanju dva čimbenika prokreacije a to su sjeme oca i krv majke. Sjeme nosi život., a krv majke daje materiju za razvoj fetusa. Kroz devetnaesto stoljeće ginekolozi doprinose mišljenju kako je žena ono što jest samo po maternici.⁶ Ovakve biološke zablude stavljaju ženu u podređen položaj prema muškarcu. Bît i zadaća žene svedeni su na pasivnost i rađanje. Ovakvo antropološko uvjerenje dovelo je do toga da žena ostaje zatvorena u privatnu sferu za razliku od muškarca koji jedini vodi društvene i javne poslove. Godinama se smatralo kako žena nije na istom stupnju dostojanstva ljudske osobe kao što je bio muškarac.⁷ S vremenom je došlo do potpune nadmoći muškarca nad ženom. Muškarac se smatrao vrjednijim zbog fizičke snage i mogućnosti boljeg obavljanja fizičkih poslova, zbog mentalne snage i uvjerenja kako muškarac donosi ispravne racionalne odluke, dok žena djeluje isključivo iz emocionalnih nagona, zbog uvjerenja kako je žena moralno slabija odnosno grješnica koja zavodi muškarca te zbog uvjerenja kako je zbog svega navedenog žena privatno vlasništvo muškarca.⁸

Ukidanje diskriminacije žena temeljni je zadatak prvog vala feminizma. Prvi val feminizma javlja se zajedno s pojavom Francuske revolucije. Francuskinja Olympe de Gouge i Engleskinja Mary Wollstonecraft, majke feminizma, željele su ukazati na činjenicu da je žena po naravi ljudsko biće, kao i muškarac. Zbog toga su tražile jednakost između muškarca i žene pred temeljnim civilnim zakonima koji su bili predviđeni za muškarca, ali i za ženu. Prvom valu feminizma uvelike je doprinijela i industrijska revolucija ali i dva rata. Industrijskom revolucijom ženama se otvorila mogućnost rada u javnim poslovima čime se poboljšava ekonomski položaj žene.⁹ Prvo razdoblje obuhvaća period devetnaestog stoljeća i obilježeno je borbama za pravo glasa, obrazovanje i zaposlenje. Ono što se iz perspektive suvremenog

⁶ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 139-140.

⁷ Usp. Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, str.27-28.

⁸ Usp. *Isto*, str. 29.

⁹ Usp. Marijo Volarević, „Slika žene u „starom feminizmu“ i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.“, u: *Obnovljeni Život*, 68 (2013) 1, str. 52.

čovjeka čini prirodnim, dakle ravnopravnost muškarca i žene, plod je prvog feminističkog pokreta.

Dakle, prvi val feminizma nije zaokupljen toliko majčinstvom, nego govorom o ženi kao takvoj, bez nekih daljnjih bitnijih određenja. Fokus prvoga vala stavljen je na emancipaciju žene u društvo. Zahvaljujući prvom valu žena se shvaća jednako čovjekom kao i muškarac.

Drugi val feminizma javlja se nakon Drugog svjetskog rata, početkom šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Nova generacija feministkinja kroz seksualnu revoluciju diže svoj glas protiv patrijarhata. Da bi se ostvarila potpuna ravnopravnost u ekonomskom i društvenom statusu, feministkinje u tradicionalnoj obitelji vide neprijatelja, a u muškarcu prijatelja. Feministkinje drugoga vala smatraju da korijen problema stoji u ženinoj rodnoj ulozi te traže prava na korištenje kontracepcije i pobačaja jer upravo majčinstvo, po njihovom mišljenju, stavlja ženu u podređen položaj. Pojavom seksualne revolucije feministkinje teže razdvajanju spola i roda. Po ovoj teoriji roda svaka ljudska osoba odabire što želi biti, otvara se mogućnost odabira biti muško, žensko, heteroseksualan, homoseksualan ili transseksualan.

Dakle, ovakvom slobodom izbora čovjek radi protiv samoga sebe i protiv prirode. Negacijom postojanja dva roda rastaće se slika žene, ali i muškarca jer se protivi naravnoj strukturiranosti te svim prirodnim zakonima.¹⁰ Drugi val feminizma stavlja fokus na majčinstvo. Pravo na kontracepciju i abortus ostavit će snažan utjecaj na spolnost i majčinstvo.

Treći val feminizma započinje osamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Karakteristika trećeg vala više nije borba protiv muškaraca već pitanje nejednakost među samim ženama. Različitost unutar feminističkog pokreta bila je uočljiva od samih početaka. Bjelkinje nisu marile za svoje crne „sestre“ koje su bile ropkinje. Sada u trećem valu feminizma svoj glas podižu crne feministkinje. Crne feministkinje posebno su naglašavale kako se mora odustati od ideje kako postoji jedinstveni identitet žene.¹¹ Glavna tema trećeg vala feminizma postaje pitanje: koji je zajednički cilj svih žena. „Goruće pitanje postaje sljedeće: koji su zapravo zajednički ciljevi ženā, neovisno o klasnim, rasnim i drugim razlikama? Tako danas postoje liberalne feministkinje, psihoanalitičke feministkinje, radikalne, egzistencijalističke, socijalističke, postmoderne, crne feministkinje itd. Tko onda od njih može i ima pravo dati odgovor što znači »subjekt žena«?“¹²

¹⁰ Usp. *Isto*, str. 53-54.

¹¹ Usp. Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, str. 94-95.

¹² Marijo Volarević, „Slika žene u „starom feminizmu“ i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.“, str. 54.

Možemo zaključiti kako se događa raslojavanje identiteta žene. Osim toga, za feministkinje trećeg vala ne postoji stalan i jedinstven ljudski identitet pa tako ni stalna seksualna orijentacija: „Esencijalističko promatranje seksualnosti kao prirodne, biološki neizbježne i nepromjenjive isključivalo je drugačije seksualne orijentacije. Treći val feminizma pod jakim utjecajem postmoderne usmjerava se na dekonstrukciju patrijarhalnoga i heteronormativnoga društva“¹³ Postmodernim društvom predvodi individualizam i autonomija. U moru različitosti gubi se i ono svojstveno samo ženi.

Dakle, treći val feminizma ne bavi se izričito temom majčinstva. No, novost koju treći val promiče može utjecati na ženu, majku. Moguće je da žena želi postati muškarac. Treći val joj u ime autonomije i individualizma nudi potporu a to svakako ugrožava ženino majčinstvo.

Zaključno. Feminizam u svojoj biti nije bio loš. Dapače, bio je prijeko potreban. Danas se nalazi u situaciji kada u ime žena progovaraju samo aktivistkinje čiji su nastupi često senzacionalni i agresivni. Goruća tema današnjeg feminizma pitanje je pobačaja. To pitanje dira samu srž majčinstva. Pobačaj ne ugrožava ženu, majku i majčinstvo nego ubija. Žena u sebi nosi duboku intuiciju otvorenosti drugom, obrani te zaštiti života. Upravo tu se krije ženina ljepota i ženstvenost.

1.2. Konkretno ugroze žene, majke i majčinstva

Majčinstvo spada, rekli smo toliko puta, u samu bit žene. Danas je ispravno shvaćanje majčinstva dovedeno u pitanje. Ovakvom razmišljanju, kao što smo vidjeli, doprinio je i drugi val feminizma. Da bi se sačuvala istinita slika žene i njene uloge majčinstva nije potrebno dokinuti feminističke pokrete već ponuditi novost koja se u teoriji i praksi zalaže za ispravno poimanje žene i njene uloge u svijetu.¹⁴

Svjesni smo porasta broja žena koje radije grade karijere nego obitelj. Svakako da postoji jaka potreba sudjelovanja žene u javnom životu. Ne samo da postoji potreba, nego nije

¹³ Damirka Mihaljević, „Feminizam-što je ostvario?“, u: *Mostariensia*, 20 (2016.) 1-2, str. 164.

¹⁴ U tom kontekstu Ivan Pavao II. u enciklici *Evangelium vitae* naglašava: „U kulturnom zaokretu u korist života, žene imaju jedinstven i možda odlučujući prostor misli i djelovanja: na njima je red da postanu promicateljice „novog feminizma“ koji, bez padanja u napast da se posluži „muškarčevim“ modelima, zna prepoznati i izraziti istinski ženski geniju svim očitovanjima društvenog života, djelujući na korist nadilaženja svakog oblika diskriminacije, nasilja i iskorištavanja.“ Papa Ivan Pavao II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 99. (O tome više u kasnijem izlaganju)

moгуće zamisliti društvo bez da u njegovoj izgradnji sudjeluje žena. No žena je sposobna u isto vrijeme biti i majka i radnica. „Bez obzira na to ostvari li se žena kao supruga ili kao majka, poslovna žena ili domaćica, s djecom ili bez djece, ona je u sebi biće koje je okrenuto spajanju i povezivanju, što je ujedno u sebi i sama karakteristika dijaloga. Sposobna je biti empatična, suosjećajna, intuitivna, izdržati napetosti i unutarnje konflikte, a sve su to karakteristike koje pomažu u povezivanju katkad nepremostivih različitosti te napose i teških nerazumijevanja u stvaranju dijaloga.“¹⁵ Upravo empatičnost, suosjećajnost, otvorenost drugome sposobnosti su koje se mnogo više i jače pripisuje ženi negoli muškarcu. Druga osobina vidljiva je u donošenju odluka: „Doprinos žene napose se može uzeti u obzir i ondje gdje se donose važne odluke. Žena po svojoj naravi ima osjećaj za detalje, ali isto i za bitno, za život, za sigurnost, zaštitu.“¹⁶ Upravo ove ženine osobine govore u prilog ženina javnog poslanja.

Žena može i treba biti majka i radnica. Jedno ne smije ograničavati drugo. Stoga, ne možemo stati na stranu feministkinja kada žele odbaciti majčinstvo u ime karijere, već treba oslušivati potrebe majčinstva te prema njima urediti društveno stanje. Država i društvo trebali bi omogućiti ženi takve uvjete u kojima bi se mogla posvetiti poslu i djeci, budući da kroz odgoj djeteta odgajamo buduće društvo.

Majčinstvo je u svom dostojanstvu mnogostruko ugroženo. Radikalni feminizam rodna ideologija, ekonomske društvene strukture i surogat majčinstvo samo su neke od postojećih ugroza.¹⁷ Prema mišljenju radikalnih feministkinja ženina podređenost muškarcu skriva se u spolnoj različitosti između muškarca i žene. Žena nije u mogućnosti raditi tijekom trudnoće, a nedugo ni nakon rođenja djeteta, što je čini ovisnom o muškarcu. Dok žena brine za dijete, muškarac stječe kapital. Upravo to je razlog za uvođenjem reproduktivnih prava, odnosno prava na kontracepciju i pobačaj. Jedino na taj način, po njihovom mišljenju, žena može biti konkurentna muškarcu u stjecanju privatnog kapitala te napredovanja u karijeri.¹⁸

Što se tiče rodne ideologije, diskriminacija žene događa se kategorijama muško-žensko. Prema tumačenju rodni ideologa, čovjek se ne rađa kao muško ili kao žensko već se naknadno socijalizira u muškarca ili ženu. Obiteljski termini otac, majka, muž i žena prema njima su nametnuti i treba ih se zamijeniti rodno-neutralnim terminima čime se otvara mogućnost da se

¹⁵ Josip Bošnjaković, „Uloga žena u izgradnji kulture dijaloga i suradnje u Crkvi“, u: *Bogoslovna smotra*, 88 (2018) 3, str. 742.

¹⁶ Usp. *Isto*, str. 743.

¹⁷ Usp. Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, str. 160.

¹⁸ Marijo Volarević, „Krizna majčinstva u suvremenom društvu“, str. 245.

roditeljstvo sastoji od dvije mame ili dvojice tata. Na taj način majčinstvo i očinstvo kao tradicionalni modeli postaju relativan pojam.¹⁹

Treća ugroženost za majčinstvo dolazi od društveno-ekonomskih struktura. Žene često bivaju diskriminirane u razgovorima za posao. Postavlja im se direktno pitanje da li planiraju skorbu trudnoću čime odmah u startu bivaju odbačene. Čak i onda kada imaju posao žene imaju dvostruku ulogu, ulogu na poslu i ulogu u kućanstvu. Žena kao majka u životu djeteta ima nenadomjestivu ulogu, a mnoge mlade majke moraju se iz ekonomskih razloga prerano vratiti na posao. Mlade obitelji danas su često pogođene kreditima zbog čega strahuju od proširenja obitelji posebno ako nemaju potporu bliže obitelji odnosno baka i djedova. Mladim obiteljima potrebna je pomoć države ne samo u novčanom smislu nego i u smislu vrtića i škola koje bi pomogle uskladiti poslovne i obiteljske obveze. Potrebno je da država prepozna i adekvatno nagradi rad žene jer odgajajući djecu odgaja buduće stanovnike te iste države.²⁰

Surogat majčinstvo kao četvrta ugroza majčinstva dovelo je do komercijalizacije i industrijalizacije majčinstva. Danas se zna kako prenatalno razdoblje utječe i na majku, ali i na dijete. Dijete se ovim putem pretvara u proizvod, a majku u proizvođača. Kao opravdanje za surogat majčinstvo navode se razlozi poput toga da ljudi to čine zbog empatije prema onima koji ne mogu imati djecu. No, najveći broj surogat majki dolazi iz siromašnih zemalja koje to čine ponajprije radi neimaštine.²¹ Ovakvim ponašanjem ženu se svelo samo na biološku razinu. Gubi se stvarna važnost majčinstva.

Vrednovanjem ženina majčinstva, ženu se ne želi svesti samo na rađanje. Želi se jednostavno ponovno ukazati na veličinu dara majčinstva koje se u suvremenom svijetu ne cijeni dovoljno. „Jer misterij žene, kako dalje ističe Ivan Pavao II., izražava i pokazuje svoj krajnji i temeljni cilj u majčinstvu, bilo da je riječ o afektivnom, kulturalnom, duhovnom majčinstvu preko kojega žena u najvećoj mjeri zauzima svoj temeljni stav prema društvu i drugim ljudima. Zato društvo koje ne vrednuje majčinstvo napominje papa Franjo je u biti nehumano društvo, budući da su majke najbolji lijek protiv širenja sebičnog individualizma.“²²

¹⁹ Usp. *Isto*, str. 245.

²⁰ Usp. *Isto*, str. 246.

²¹ Usp. *Isto*, str. 247.

²² Marijo Volarević, „Križa majčinstva u suvremenom društvu“, str. 248.

Žena ima toliko toga ponuditi svijetu, a svijet bez žena, majka, nije uopće moguće zamisliti. Potrebno je stvoriti takvo društvo u kojem se žena ne bi osjećala manje vrijednom i diskriminiranom. Nije lako pomiriti majčinstvo i rad izvan obitelji, no potrebno je da žena osjeti potporu društva, ali isto tako nužno je da društvo prepozna ženin rad. No, u svakom slučaju ženu se ne smije stavljati u položaj biranja između karijere ili obitelji.

1.3. Žena- majka- radnica trenutno stanje

Nekada se ženu nije moglo zamisliti kao onu koja hrani obitelj. Ona je bila u potpunosti posvećena obitelji, ali je ipak muškarac bio hranitelj obitelji. Znamo da danas to više nije tako. Ulazak žene u radne odnose utječe na čitavu obitelj. Žena, supruga koja je i radnica trebala bi voditi računa o svome suprugu. Postoji opasnost da muškarac ne upadne u krizu identiteta. No, žena ukoliko je majka, odgovorna je i za svoju djecu čiji razvoj ovisi o majci. Žena koja je majka, a istovremeno i radnica, uvelike utječe na razvoj čitavog društva i socijalne svijesti.²³ Možemo reći kako je san žene graditi uspješan obiteljski život, ali i poslovnu karijeru.

Sve je više žena visoko obrazovano te mogu raditi iste poslove kao i muškarci. Nažalost, žena je u nekim poslovima još uvijek manje plaćena negoli muškarac. Zašto je to tako? Ponekad je riječ o čistoj diskriminaciji, a ponekad je diskriminacija skrivena iza skraćenog radnog vremena kojeg imaju upravo zbog obitelji. Nadalje, zaposlene žene suočavaju se s manjom stopom fertiliteta. Znamo da je uzrok smanjene plodnosti ponekad namjeran, tj. namjerna neplodnost. Ali, danas je jasno dokazano i pokazano da ovakav sistem rada žena kakvog danas poznajemo također utječe na plodnost.²⁴ Osim toga, žene koje se odluče na majčinstvo, puno teže se ponovno vraćaju na posao. Upravo žene češće rade honorarne poslove, za razliku od muškaraca, jer im honorarni poslovi omogućuju pogodnije radno vrijeme; tim i takvim poslodavcima omogućuju veću fleksibilnost, a zaposlenicima nesigurnost. Jasno je da trenutno stanje ne pogoduje ženi koja se želi ostvariti na obiteljskom i poslovnom polju te trebamo težiti promjenama.

²³ O krizi očinstva i potrebi njegove emancipacije vidi: Špiro Marasović, *Društvo i Bog : izbor aktualnih tema socijalnog nauka Crkve*, Crkva u svijetu, Split, 2006., str. 255–283.

²⁴ Usp. Marijo Volarević, „Novi feminizam i kulturalna promocija žene majke-radnice“, u: *Obnovljeni život*, 67 (2012), 2, str. 227.

„Kako danas žene mogu pronaći harmoniju između rada unutar obitelji i rada izvan obitelji? Potrebno je istaknuti da ovaj problem nije samo pravni, ekonomski i organizacijski, nego je također i problem mentaliteta, današnje kulture, odnosno samoga poštovanja prema ženi, tj. prema njezinim prirođenim sposobnostima.“²⁵ Veliki problem je i nedovoljan broj zaposlenih žena na ključnim mjestima npr. politika, ali i problem izbora kada žena mora birati između karijere ili obitelji samo da bi mogla biti na jednakom mjestu kao muškarac. Do takvih izbora ne bi smjelo doći. A da do toga ne dođe, svaka obiteljski usmjerena politika zahtjeva suradnju između poslodavaca, sindikata i strukturnih udruga. „Stoga bi zadaća svake obiteljski usmjerene politike trebala omogućiti zaposlenicima nekoliko bitnih uvjeta, a to su: zadovoljavanje profesionalnih i obiteljskih obaveza, podupiranje rodne jednakosti, kako na području rada, tako i u podjeli obiteljskih obaveza, primjenjivost na realne uvjete i potrebe zaposlenika (fleksibilno radno vrijeme). Adekvatno priznanje i zaštita prava žene u radnome okruženju općenito najviše ovisi o organizaciji rada u kojoj se nužno mora voditi računa o dostojanstvu i pozivu žene, pritom nikada ne zaboravljajući nenadomjestivu ulogu žene u obitelji.“²⁶ Ženina uloga u obitelji od najveće je važnosti. Ne želimo zanemariti ulogu oca, ali majka je ta koja na sebi nosi i poslovno i obiteljsko breme dok je muškarac ipak više usmjeren poslovnom svijetu.

Budući da živimo u vremenu kada su žene na najvećem stupnju obrazovanja do sada, mnogi očekuju da mlade žene ne mare za religioznošću niti za djecom. No, istraživanja pokazuju drugačije. „Možemo konstatirati da studentice koje se smatraju religioznima preferiraju puno radno vrijeme i više djece što je adekvatno tradicionalnom kulturalističkom sklopu. Za očekivati bi bilo da će više obrazovane osobe, u ovom slučaju studentice, imati isključivo moderne stavove o karijeri, radnom vremenu i majčinstvu. Međutim, pokazalo se da primjerice faktor religioznosti utječe na vrijednosna opredjeljenja glede obitelji i majčinstva u smislu da su religiozne studentice sklonije imanju više djece i žrtvovanju karijere radi brige o djeci.“²⁷ Ovim istraživanjem još je jednom potvrđeno kako Crkva itekako ima pravo i dužnost sudjelovati u životu mladih žena, majki te samih obitelji.

²⁵ Marijo Volarević, „Novi feminizam i kulturalna promocija žene majke-radnice“, str. 228.

²⁶ *Isto*, str. 230.

²⁷ Zdenka Damjanić, „Komunikacijsko usklađivanje poslovnog i obiteljskog života, utjecaj na majčinstvo“ u: *Media, culture and public relations*, 5 (2014) 1, str. 45.

1.4. Kršćanski prijedlog: novi feminizam prema Ivanu Pavlu II.

„U kulturnom zaokretu u korist života, žene imaju jedinstven i možda odlučujući prostor misli i djelovanja: na njima je red da postanu promicateljice „novog feminizma“ koji, bez padanja u napast da se posluži „muškarčevim“ modelima, zna prepoznati i izraziti istinski ženski genij u svim očitovanjima društvenog života, djelujući na korist nadilaženja svakog oblika diskriminacije, nasilja i iskorištavanja.“²⁸ Ovo je temelj novog feminizma prema Ivanu Pavlu II. Tu je žena pozvana svojom ženstvenošću oplemeniti svijet. Pozvana je relativizirati i otkriti svoju humanost koja pripada bogatstvu njezine ženske osobnosti. Poziv za življenjem specifično ženskog to je zapravo ženski genij, specifičnost koja pripada jedino ženi. Novost koju papa ističe jest izbjegavanje upadanja žene u muškaračke modele, što se dogodilo ženama u drugom valu feminizma. Žena i muškarac nisu stvoreni da bi djelovali jedno protiv drugog niti da jedno ograničava drugo. Dapače, muškarac i žena upućeni su jedno na drugo da zajedno djeluju u poštovanju i različitosti. Poslani su biti dar jedno drugome, dar koji uključuje cijelu osobu sa svim njezinim kvalitetama.

Postavlja se logično pitanje: u čemu se sastoji genij žene? Genij žene sastoji se u ljubavi, a najveći temelj odnosa za koji je genij žene sposoban sastoji se u prihvaćanju čovjeka onakav kakav jest.²⁹ Ženina sposobnost prihvaćanja drugoga samo zato što je osoba, svoj korijen ima u njezinu daru majčinstva. Kroz majčinstvo žena ne samo da prihvaća drugoga, dopušta drugome da raste, da se razvija, već kroz majčinstvo žena izgrađuje sebe, a izgrađujući sebe izgrađuje svoj stav prema društvu. Moralna i duhovna snaga žene izvire iz njezine svijesti da joj Bog na poseban način povjerava drugu osobu.³⁰ Ta svijest u svakom trenutku jača ženu, a tako osnažena žena postaje izvor duhovne snage svim drugim ljudima. Osim toga, vrijeme u kojem živimo nekima donosi mnoga blagostanja, a druge gura na rub. U ovakvom materijalističkom svijetu velika je mogućnost da čovjek zanemari duhovnu dimenziju kao i da postane potpuno imun na osjetljivost za drugog čovjeka. Da do toga ne dođe, brine ženski genij.³¹

²⁸ Papa Ivan Pavao II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 99.

²⁹ Usp. Marijo Volarević, „Društveno-etički značaj »genija ženek« i njegove temeljne karakteristike“ u: *Bogoslovska smotra*, 83 (2013) 1, str. 87.

³⁰ Usp. Papa Ivan Pavao II., *Mulieris dignitatem. Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom Marijanske godine*, Zagreb, 2003., br.30.

³¹ Usp. *Isto*.

Zbog specifičnosti genija žene samo ona ima: sposobnost povezati razum s ljubavlju, obnoviti radikalni savez između žene i muškarca u njihovoj istovjetnosti, ali i različitosti te na taj način sudjelovati u izgradnji civilizacije ljubavi i civilizacije života.³²

Jedan od novijih Crkvenih dokumenata, apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji *Amoris laetitia* koju je izdao papa Franjo, također uviđa važnost i vječnu aktualnost majčina lika. Ovaj citat pruža nam zaokružen pogled na potrebe žene danas, ali i potrebe svijeta za ženama majkama. „Danas priznajemo potpuno legitimnim, pa i poželjnim, da žene žele studirati, raditi, razvijati svoje vještine i imati osobne ciljeve. Međutim, istodobno ne možemo zanemariti potrebu djece za nazočnošću majke, posebice u prvim mjesecima života. Doista, žena stoji pred čovjekom kao majka, subjekt novoga ljudskog života koji je u njoj začet i u njoj se razvija i od nje dolazi na svijet. Slabljenje te majčinske nazočnosti, s njezinim ženskim osobinama, predstavlja ozbiljnu opasnost za naš svijet. Cijenim feminizam, ali onaj koji ne zahtjeva uniformnost i ne negira majčinstvo, jer veličanstvenost žene uključuje sve prava koja proizlaze iz njezina neotuđivog ljudskog dostojanstva, ali i iz njezina ženskoga genija, koji je prijeko potreban društvu. Njezine specifično ženske sposobnosti – poglavito majčinstvo – dodjeljuju joj također dužnost, jer ženskost također podrazumijeva određenu misiju na ovom svijetu, koju društvo mora štiti i sačuvati za dobro svijetu.“³³

³² Usp. *Isto*, str. 89.

³³ Papa Franjo, *Amoris laetitia. Apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., br. 173.

2. OSTVARENJE ŽENE KROZ DAR MAJČINSTVA

Pogrešno bi bilo reći da se svaka žena može ili mora ostvariti kao majka. No, isto tako, pogrešno bi bilo tvrditi da svaka žena nije osjetila poziv biti majka. Ponekad se žene odriču majčinstva u ime djevičanstva i to je uzvišena zadaća i poseban poziv - odreći se braka radi Kraljevstva Božjeg. No, iako se žena u ime evanđeoskog djevičanstva odriče tjelesnog majčinstva, ne odriče se one specifične ženstvenosti što joj je upisao Stvoritelj u samom činu stvaranja. Djevičanstvo omogućuje ženi drugu vrstu majčinstva, majčinstvo po Duhu. Takvo majčinstvo omogućuje svoje ostvarenje kroz molitvu i brigu za druge: bolesne, hendikepirane, napuštene, siročad, starije osobe, djecu, mlade općenito za sve ljude, a posebno za one na rubu društva.³⁴

Prije svega majčinstvo je Božji dar. Svaka žena u sebi nosi toplinu, nosi čežnju drugom pružiti oslonac, biti zaštita ne samo emocionalno već i fizički. Žena je stvorena biti majkom, biti suradnikom u najvećem Božjem daru. Da bi se žena ostvarila kao majka, prvotno se treba ostvariti kao supruga. Dar novog života rađa se u nesebičnom, ali odgovornom sebedarju i potpunom uzajamnom predanu supružnika.

„Vječno otajstvo rađanja, koje je u samom Bogu, jednom i Trojedinom Bogu (usp. *Ef* 3, 14-15), odražava se u majčinstvu žene i u očinstvu muškarca.“³⁵ Roditeljstvo pripada muškarcu i ženi. No, istina je da se mnogo potpunije ostvaruje u ženi. „Žena je ta koja izravno "plaća" tu zajedničku generaciju, koja doslovno upija energije njezina tijela i duše.“³⁶ Žena spretno i nesvjesno postaje svjesna svojeg majčinstva. Muškarac ne sudjeluje izravno u procesu rasta novog života u ženinoj utrobi. Muškarac se uči očinstvu promatrajući ženin primjer. Stoga je potrebno da muškarac poštuje svoju ženu, svjestan da u zajedničkom roditeljstvu posebno duguje ženi.

S Božjim darom roditeljstva javlja se i potreba odgovornog rađanja. Pod pojmom odgovornog rađanja podrazumijevamo ovdje, i prije svega izbjegavanje dviju krajnosti. Prva krajnost je premalo djece, a druga krajnost je previše djece. U ovom poglavlju obradit ćemo temu odgovornog rađanja kao i odgovornog roditeljstva. Pod pojmom odgovornog roditeljstva podrazumijevamo odgovorno majčinstvo i očinstvo u dva koraka. Prvi korak je odgovorno rađanje. Drugi korak je odgoj djece. Da bi se postiglo odgovorno rađanje, nisu moralno

³⁴ Usp. Papa Ivan Pavao II., *Mulieris dignitatem*, br.21.

³⁵ *Isto*, br.18.

³⁶ *Isto*, br.18.

prihvatljiva sva sredstva za planiranje obitelji. Čovjeku nije dopušteno da sebi pripisuje ulogu božanstva. O moralno prihvatljivim i neprihvatljivim metodama planiranja obitelji progovorit ćemo u daljnjem tekstu. Nažalost danas je sve prisutniji problem neplodnosti u braku, o čemu će u ovom poglavlju također biti govora kao i o problemu surogat majčinstva koje je danas aktualnije nego ikada.

2.1. Suradnja u Božjem stvaralačkom planu - odgovorno roditeljstvo

„Pozvani da daju život, supružnici sudjeluju u Božjoj stvoriteljskoj moći i očinstvu.“³⁷ Davno je nadiđeno mišljenje da je svrha spolnog čina jedino i isključivo prokreacija ili zadovoljavanje nagona. Bračna ljubav i prokreacija jednako su bitne sastavnice braka te ih se nikako ne smije odjeljivati. Nema sumnje kako su djeca najveći dar i blagoslov braka. No mogućnost prenošenja života nije jedino dar. Ono je istodobno i poslanje. Dar i zadaća. Načelo odgovornog rađanja čuva supružnike od krajnosti. Prva krajnost s obzirom na broj djece je „per excessum“. „Per excessum“ znači rođenje prevelikog broja djece, a da se pri tom ne misli o njihovom dostojanstvenom uzdržavanju i odgoju. Druga krajnost je „per defectum“. Per defectum podrazumijeva rađanje premalo djece ili nerađanje radi egoističnih ciljeva.³⁸ S jedne strane čovjek je slobodan i ima odgovornost što znači da nije puki instrument kojim Bog upravlja, a s druge strane čovjek nije poslan da djeluje egoistično, konzumirajući bespogovorno sve što mu se nudi radi svojega užitka na način zatvaranja daru vlastite plodnosti.³⁹

Izraz odgovorno roditeljstvo prvi je upotrijebio papa Pavao VI. u svojoj enciklici *Humanae vitae*. „Bračna ljubav, dakle, traži od muža i žene punu svijest o njihovim obvezama u pogledu odgovornog roditeljstva.“⁴⁰ Da bi roditeljstvo bilo odgovorno od supružnika se očekuje da razumom i voljom kontroliraju nagone i emocije. Bitnu ulogu u vršenju odgovornog roditeljstva imaju fizički, ekonomski, psihološki i socijalni uvjeti. Odgovorno roditeljstvo očituje se i onda kada supružnici iz ozbiljnih razloga uz poštovanje moralnih zapovijedi odluče ne imati više djece. No odgovornost se ponajprije očituje u svijesti muža i žene da sve što rade

³⁷ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2367.

³⁸ Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974) 3., str. 247.

³⁹ Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3., str. 282-283.

⁴⁰ Pavao VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968., br. 10.

usklađene s Božjom voljom. Da bi u tome uspjeli, muž i žena dužni su slijediti objektivni moralni poredak uspostavljen od Boga, oslušujući pritom i vlastitu savjest.⁴¹

Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* u 50. broju govori o preduvjetima koje bi supružnici trebali ispuniti kako bi svaka njihova odluka što se tiče rađanja bila odgovorna.⁴² Prvotno supružnici trebaju osvijestiti kako je narav braka usmjerena na rađanje djece. „Stoga, iako ne omalovažava druge svrhe ženidbe, istinska praksa bračne ljubavi i cijeli smisao obiteljskog života koji iz nje proizlazi, imaju ovaj cilj: da par bude spreman hrabra srca surađivati s ljubav prema Stvoritelju i Spasitelju.“⁴³

Čovjek je pozvan na razumijevanje i prihvaćanje plodnosti budući da je Božji suradnik. Pastoralna konstitucija naglašava kako muž i žena trebaju biti usmjereni na međusobno dobro, dobro već rođene djece, ali i dobro onih koji se trebaju roditi. Na broj djece također utječe ne samo materijalno i duhovno stanje nego i životno. Bilo bi neodgovorno stvarati djecu u nehumanim uvjetima. Roditelji bi trebali uzeti u obzir stanje društva, obitelji i Crkve. No, u konačnici oni su ti koji pred Bogom donose svoje odluke. Također treba biti svjestan da je brak nerazrješiv, stvoren je da uzajamna ljubav supružnika uvijek raste i sazrijeva, pa čak i onda kada supružnici ne mogu imati djecu.⁴⁴

„Tvrdeći da muž i žena kao roditelji surađuju s Bogom Stvoriteljem u začecu i rođenju novog ljudskog bića, ne mislimo samo na biološke zakone nego mnogo više želimo istaknuti da je u ljudskom očinstvu i majčinstvu sam Bog prisutan drugačije nego što se događa u ikojem drugom rađanju na zemlji. Doista samo od Boga može proizaći ona slika i sličnost koja je vlastita ljudskom biću, kako se to i dogodilo u stvaranju. Rađanje je nastavak stvaranja.“⁴⁵ Budući da svaki život svoj izvor ima u Bogu, čovjek nema pravo uništavati Božji plan, a upravo to se događa u trenutku kada čovjek uz pomoć kontracepcije oduzme bračnom činu sposobnost rađanja.⁴⁶

Da bi neko postupanje bilo moralno ispravno, ono mora imati ispravan cilj i ispravna sredstva za postignuće toga cilja. Budući da je rađanje jedan od ciljeva spolnosti svako svjesno

⁴¹Usp. Pavao VI., *Humanae vitae*, br. 10.

⁴²Usp. Šimun Bilokapić, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et spes* (50 – 51)“, str. 281.

⁴³Usp. Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, *Gaudium et spes*, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 50.

⁴⁴Usp. *Gaudium et spes*, br. 50.

⁴⁵Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima*, IKA, Zagreb, 1994., br.9.

⁴⁶Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004., str. 170.

i namjerno isključivanje rađanja znači suprotstavljanje cilju bračnog čina.⁴⁷ Odgovorno roditeljstvo u sebi nosi dužnost uređenja broja porođaja. Uređenje broja porođaja može biti regulirano uz pomoć prirodnih metoda ili umjetnih metoda. No, sve metode nisu jednako moralno prihvatljive.

2.1.1 Moralno prihvatljive metode planiranja obitelji

„Kada se bračni drugovi služe neplodnim razdobljima, poštuju neraskidivu vezu između oblika sjedinjenja i rađanja ljudske spolnosti, oni se ponašaju kao službenici Božjeg nauma i služe se spolnošću kao oni koji je primaju po Božjem naumu u skladu s izvornim dinamizmom posvemašnjega darivanja, bez ikakva manipuliranja i izopačivanja.“⁴⁸ Prirodno planiranje obitelji, služeći se neplodnim razdobljima, moralno je prihvatljiva metoda planiranja obitelji. Moralno ispravna regulacija poroda može se objasniti u skladu s prirodnim zakonom. Pod prirodnim zakonom shvaćamo prirodni red, što je izraz stvoriteljeva providonosnog plana s čovjekom.⁴⁹ Ukoliko supružnici zbog životnih okolnosti nisu u mogućnosti stvarati djecu, korištenjem neplodnih razdoblja ne isključuju mogućnost prokreacije niti narušavaju bračni čin. Da bi planiranje obitelji bilo moralno prihvatljivo u svijesti i volji supružnika mora biti prisutna ideja da mogu postati otac ili majka. Upravo ta svijest uzdiže spolni čin i dovodi supružnike do potpunog predanja drugome.

Prirodno planiranje obitelji temelji se na činjenici da za svakog ciklusa žene postoji samo jedna ovulacija te da je ženina jajna stanica sposobna za oplodnju samo nekoliko sati nakon ovulacije, najviše 24 sata, dok spermiji ostaju sposobni za oplodnju od 48-72 sata. Prema tome u svakom ciklusu postoje najviše 4 plodna dana, 3 prije i 1 nakon ovulacije.⁵⁰

Ogino-Knausova metoda ili kalendarska metoda jedna je od starijih metoda, a zasniva se na određivanju plodnih, odnosno neplodnih dana. Ova metoda dobila je ime po liječnicima koji su do nje i došli: japanski liječnik Ogino i australski liječnik Knaus. Prema njihovoj metodi bi ona žena koja ima pravilne menstrualne cikluse bila neplodna sedam dana od početka menstruacije, od 8. do 19. dana plodna, te opet od 20. do početka naredne mjesečnice neplodna.

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 169.

⁴⁸ Usp. Ivan Pavao II., *Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br. 32.

⁴⁹ Usp. Ivan Pavao II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, svezak II., Verbum, Split, 2013.

⁵⁰ Usp. Danijela de Micheli Vitturi, „Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 63 (2008) 4., str. 491.

Ovakva metoda bila bi valjana samo kod žena koje imaju redovite menstruacije. Danas je ova metoda nadiđena.⁵¹

Temperaturna metoda sljedeća je metoda koja podrazumijeva svakodnevno mjerenje bazalne temperature, uvijek u isto vrijeme s istim termometrom i na isti način. Ova metoda počiva na spoznaji kako se tjelesna temperatura za vrijeme ovulacije povisi za 0.5 do 1°C. Metoda se još uvijek primjenjuje premda njezini rezultati i izračuni ponekad mogu biti pogrešni, zato što budući da živimo u brzom svijetu, žena može biti umorna, pod stresom, prehladna i slično a sve to može utjecati na njezinu tjelesnu temperaturu.⁵²

Billingsova metoda ili metoda promatranja cervikalne sluzi jedna je od metoda prirodnog planiranja obitelji. Ovu metodu otkrili su supružnici, liječnici Evelyn i John Billings po kojima je dobila naziv. Metoda promatranja cervikalne sluzi temelji se na promjenama sluzi koja je nakon mjesečnice oskudna i zamućena, a približavanjem ovulacije postaje elastičnija i obilnija. Osim toga, takva sluz omogućava spermijima održavanje i zaštitu te lakše kretanje kroz maternicu sve do jajnika. Nakon ovulacije sluz postaje suha i mutna.⁵³ Poželjno je da žena obrati pozornost i na druge znakove cikličkih promjena u organizmu, jer na taj način još bolje upoznaje svoju plodnost. Nabreklost stidnice i povećani limfni čvor u području prepone na onoj strani na kojoj se događa ovulacija samo su neki od provjerenih znakova vrhunca plodnosti. Primjena Billingsove metode pokazala se kao najefikasnija, najjednostavnija te najpristupačnija metoda. Ovo je metoda koja je dostupna i razumljiva svim ženama bez obzira na mentalitet, inteligenciju ili vjerska uvjerenja. Pored prepoznavanja plodnosti, ovom metodom je moguće prepoznati bolesti žene. Bez obzira s kojim ciljem žena primjenjuje Billingsovu ovulacijsku metodu, poznavanjem te metode žena postaje svjesna svoga tijela, svoje plodnosti i svoga zdravlja.⁵⁴ U konačnici žena osjeća zadovoljstvo, sigurnost i ujedno ima dojam kontrole nad vlastitim tijelom.

Simpto-termalna metoda svoje temelje nalazi u kombinaciji povišene tjelesne temperature i pojačane cervikalne sluzi. Simpto-termalnu metodu mnogi smatraju najpouzdanijom prirodnom metodom.⁵⁵ Simpto-termalna metoda temelji se na činjenici da se nakon ovulacije, uslijed lučenja hormona progesterona, tjelesna temperatura žene podiže za

⁵¹ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 43 (1988) 6, str. 522.

⁵² Usp. Danijela de Micheli Vitturi, „Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji“, str. 491.

⁵³ Usp. *Isto*, str. 492.

⁵⁴ Usp. Marija Ćurlin, „Billingsova ovulacijska metoda“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Zbornik radova, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013., str. 113-114.

⁵⁵ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 523.

nekoliko desetinki Celzijevih stupnjeva u usporedbi s predovulacijskom fazom ciklusa. Osim povišene tjelesne temperature može se koristiti i opip vrata maternice. Za vrijeme ovulacije, vrat maternice pod utjecajem hormona postaje mekan i otvoren. Simpto-termalna metoda osobito je primjenjiva u situacijama kada je supružnicima potrebna dodatna sigurnost, kao što bi bio primjer kod uzastopnih poroda carskim rezom.⁵⁶

U novije vrijeme pojavile su se i novije metode koje imaju za svrhu prepoznavanje plodnih dana. Upravo su miniračunala jedna od takvih. Miniračunala temelje se na bazalnoj temperaturi i usporedbi s testom urina.⁵⁷

Prirodne metode regulacije plodnosti nerijetko se smatraju nekom vrstom ekološke kontracepcije. Ustalo se naziv ekološke jer takve metode nisu štetne za organizam budući da ne mijenjaju biološki ritam plodnosti. No prirodne metode regulacije plodnosti nisu kontraceptivi, nego metode upoznavanja plodnosti.⁵⁸ Razumijevanje plodnosti doprinosi svijesti kako je rađanje prvotno dar. Osim toga življenje spolnosti u skladu s prirodnim metodama doprinosi međusobnoj izgradnji supružnika te jačanju bračne ljubavi. Da bi supružnici mogli mirno i odgovorno živjeti roditeljstvo, nužno je prepoznavanje plodnih odnosno neplodnih razdoblja. Poznavanje plodnosti omogućuje supružnicima da se slobodnom i savjesnom odlukom otvore novom začecu. Ukoliko postoje realni razlozi, tjelesni, duševni ili materijalni da se trudnoća ne dogodi, čovjek se smije i treba poslužiti ovim metodama. No, trebamo biti realni i reći da se za niti jednu od ovih metoda ne može garantirati kako je apsolutno sigurna. Stoga nije nevažna činjenica da ukoliko dođe do trudnoće, iako su se koristile prirodne metode, bračni parovi spremnije i odgovornije prihvaćaju novi život za razliku od onih koji koriste umjetne metode.⁵⁹ Moralno prihvatljive metode planiranja obitelji ne ugrožavaju ženu, a samim time ni majku odnosno majčinstvo.

2.1.2 Moralno neprihvatljive metode planiranja obitelji

Bog čovjeku povjerava nadmoćnu službu čuvanja života na način koji je dostojan čovjeka. Stoga život treba čuvati s najvećom pažnjom od samoga začeca. Postavlja se pitanje

⁵⁶ Usp. Usp. Suzana Perinčić, „Simptotermalna metoda“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, str. 117-118.

⁵⁷ Usp. <https://www.vjeraidjela.com/odgovorno-roditeljstvo/> (pristupljeno: 13. 08. 2022.)

⁵⁸ Usp. Elena Giacchi, „Znanstveni temelji i zdravstveni aspekti prirodnog reguliranja plodnosti“, u: Petar-Krešimir Hodžić (uredio), *Humanae Vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Zbornik radova, str. 79.

⁵⁹ Usp. Stipe Nosić, „Planiranje obitelji“, str. 525.

zašto čovjek ne bi mogao regulirati porođaj koristeći umjetne zahvate. Svjedoci smo uznapredovale medicine kojoj je dozvoljeno primjerice presađivanje organa, pa se stoga nameće pitanje zašto ne bi bilo dozvoljeno i reguliranje poroda koristeći se umjetnim zahvatima.⁶⁰ Čovjek nema pravo uništavati Božji plan što se pogotovo odnosi na misterij stvaranja. Istina koju donosi *Humanae vitae*, sastoji se od činjenice da čovjek nema pravo sebi pripisivati moć koja pripada jedino Bogu: „isključena svaka radnja koja je bilo prije, u trenutku ili nakon spolnog odnosa, posebno namijenjena sprječavanju rađanja - bilo kao cilj ili kao sredstvo“⁶¹. Dva su vida bračnog čina: sjedinjujući i prokreativni. Upotreba kontracepcije odvaja prokreativni vid od bračnog sjedinjujućeg čina. Upravo to svojevolumino i neopravdano razdvajanje kontracepciju čini moralno neprihvatljivom metodom planiranja obitelji. Bračni je život dar koji se posebno očituje kada se muž i žena uzajamno predaju u ljubavi. Sjedinjujući trenutak bračnog čina podrazumijeva posebnu odgovornost zbog razloga mogućeg začeća, odnosno stvaranja novog života. Sama činjenica da bračni čin ima mogućnost stvoriti novi život, to daje ljudskoj spolnosti posebno značenje i vrijednost.⁶²

Metode protiv začeća moguće je klasificirati na slijedeći način: abortivne metode koje podrazumijevaju prekid trudnoće kada je oplođeno jajašce, embrij, ljudsko biće već u maternici. Metode sprječavanja su također i abortivne jer sprječavaju oplođeno jajašce da dospije do maternice. Ove metode mogu biti kemijske ili mehaničke. Metode steriliziranja koje izazivaju trajnu neplodnost te metode u pravom smislu protiv začeća i protiv plodnosti kojima je svrha onemogućiti oplodnju.⁶³

U mehanička kontracepcijska sredstva spadaju kondom i dijafragma. Kondom je muški prezervativ kojem je svrha spriječiti sjemenu tekućinu da dospije u vaginu. Dijafragma ili ženski prezervativ ima zadaću sprečavanja susreta jajne stanice i spermatozoida. Osim što je riječ o sredstvima koja nisu pouzdana, ona također mogu izazvati vaginalne infekcije.⁶⁴

Estroproestinska pilula spada u hormonalna kontracepcijska sredstva. Sastavljena je od ženskog estrogenskog i muškog progestinskog hormona. Ona sprečava oslobodjenje jajne stanice. Mijenja stanje maternice. U slučaju da dođe do začeća fetus ne bi imao mogućnost implantirati se u maternicu. Mijenja sastav cervikalne sluzi.⁶⁵

⁶⁰ Usp. Ivan Fuček, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, str. 257.

⁶¹ Pavao VI., *Humanae vitae* br. 14.

⁶² Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, str. 169.

⁶³ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 330.

⁶⁴ Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, str. 173.

⁶⁵ Usp. *Isto*, str. 174.

U sljedeću skupinu kontracepcijskih sredstva spadaju spermicidi, spužve i vaginalna ispiranja. Spermicidi se kemijski pripravci koji djeluju na način uništavanja djetalne moći spermija. Spužve koje su natopljene spermicidima djeluju tako da, umetnute u vaginu, upijaju sve ejakulirano. Vaginalna pranja imaju za svrhu ispiranje spermija a to se postiže ispiranjem različitim tečnim sadržajima Ovo je neefikasna praksa.⁶⁶

U hormonske interceptive spada mini pilula, pilula za dan poslije, progestinici i mehanička spirala. Mini pilula blokira 30 do 40% slučajeva ovulacije, čini maternicu nepovoljnom za prihvatanje embrija. Pilula za dan poslije zapravo je u svojoj biti abortivno sredstvo. Pilula se konzumira unutar 72 sata od odnosa za koji se sumnja da bi mogao biti plodan te se ponavlja nakon 12 sati. U ovoj piluli sadržana je gomila hormona, koja kada se uzme kroz usta, u cijeli organizam i krvne sudove unosi potpunu pomutnju hormona što se posebno odnosi na pripremu maternične sluzi prilikom primitka embrija.⁶⁷

Prekinuti snošaj također je jedna od metoda koja nije dopuštena jer se očituje kao oblik nepotpunog izvršenja bračnog čina. Osim toga, ovakva metoda može dovesti i do psihičke barijere stupanja u odnos kao i do narušavanja odnosa među supružnicima.

Sva kontracepcijska sredstva ostavljaju posljedice na ženu. Istraživanja upozoravaju na niz štetnih kontraindikacija hormonalnih nadomjestaka ili blokatora. Povišeni rizik karcinoma ženskih reproduktivnih organa, tromboze, embolija, oštećenje jetre, moždani i srčani udar, vanmaternična trudnoća, infekcije i menstrualne nepravilnosti samo su neke od posljedica.⁶⁸ Ovakvim ponašanjem stradava žena, a time i život, čime se ne poštuje niti sam Životvorac.

Bračni čin nikako ne smije odvajati smisao sjedinjenja i rađanja. Kada ljudi uz pomoć kontracepcije odvajaju ta dva dinamizma koja je Bog upisao u bračni odnos, oni se ponašaju kao suci i manipulatori. Osim što sebi pripisuju osobine koje im ne pripadaju, u isto vrijeme ubijaju nerođeni život te uništavaju bračnu ljubav. Naprotiv, kada bračni par ne razdvaja sjedinjenje i stvaranje onda djeluju kao službenici Božjega nauma.⁶⁹

Osim toga, postoji velika razlika u korištenju kontracepcijskih metoda ili ritmičkih razdoblja. „Korištenje prirodnim razdobljima uključuje prihvatanje vremena osobe, ovdje

⁶⁶ Usp. *Isto*, str. 175.

⁶⁷ Usp. *Isto*, str. 175.

⁶⁸ Usp. Suzana Vuletić, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, u: *Nova prisutnost*, 8 (2010) 3, str. 382.

⁶⁹ Usp. Ivan Pavao II., *Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, br. 32.

ženskog ciklusa, a ujedno i prihvaćanje dijaloga, uzajamnog poštivanja, zajedničke odgovornosti, gospodarenja samim sobom. Prihvatiti, pak, vrijeme i dijalog znači priznati ujedno duhovno i tjelesno značenje bračnog zajedništva kao i živjeti osobnu ljubav u njezinu zahtjevu vjernosti. U tom kontekstu, bračni par ima iskustvo činjenice da je bračno zajedništvo obogaćeno vrednotama nježnosti i osjećajnosti koje su sama duša ljudske spolnosti, pa i u njezinu tjelesnom obliku.⁷⁰

2.2. Bračna neplodnost

Bračna neplodnost danas je češća nego li ikada prije. Sposobnost začeća i rađanja čovjek je počeo shvaćati kao svoje naravno pravo zaboravljajući kako je život prvotno Božji dar. Svjedoci smo nove kulture u kojoj, s jedne strane, čovjek na sve načine djeluje na reguliranje broja porođaja služeći se i ne dopuštenim metodama (koje ostavljaju posljedice na plodnost odnosno neplodnost) te s druge strane imamo parove koji su spremni učiniti sve da se ostvare kao roditelji. To su velike krajnosti. Zahvaljujući napretku medicine došli smo do mogućnosti djelovanja na plodnost odnosno neplodnost.

U nekim slučajevima neplodnost je urođena, a u nekim slučajevima čovjek svojim ponašanjem doprinosi neplodnosti. Neprohodnost jajnika, bakterijske infekcije, sindrom policističnih jajnika zbog kojeg su hormoni u neravnoteži a mjesečnice neredovite, inducirani pobačaj ili izvanmaternična trudnoća samo su neki od nehotimičnih uzroka neplodnosti kod žene.⁷¹ Neka od stanja koja mogu biti uzrok neplodnosti kod muškarca su preboljena upala testisa, podvrgavanje zračenjima, infekcija bakterijama, smanjen broj spermija ili spermiji slabije pokretljivosti.⁷²

No, postoje i konkretne ugroze plodnosti, odnosno majčinstva, na koje čovjek može utjecati. Veliki broj namjernih pobačaja, pretilost, konzumacija alkohola i duhana, kasnija dob rađanja, češći ginekološki zahvati kao i sve češće prenošenje spolnih bolesti samo su neki od uzroka kojima čovjek utječe na povećani broj neplodnosti.⁷³ Korištenje kontracepcije još je

⁷⁰ Usp. *Isto*, br. 32.

⁷¹ Usp. Jasmina Vuković, Tanja Spasojević, „Neplodnost: informacije o problemima neplodnosti i postupcima medicinski potpomognute oplodnje“, *Roditelji u akciji – RODA*, Zagreb, 2016., str. 11.

⁷² Usp. *Isto*, str. 11.

⁷³ Usp. Velimir Šimunić, „Plodnost i neplodnost čovjeka“, u: Velimir Šimunić (uredio), *Reprodukcijaska endokrinologija i neplodnost. Medicinski potpomognuta oplodnja IVF*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 129 – 132.

jedan od bitnih uzroka neplodnosti. Upotreba kontracepcije utječe na hormonalne promjene u ženinom tijelu koje se mogu očitovati i nakon prestanka konzumiranja kontracepcije.

No, iako je sve stvoreno u službi čovjeka, ne djeluje sve na izgradnju čovjeka, pa tako i medicina. Ostaje nam pitanje kako se suočiti s problemom neplodnosti, na koje načine i kojim prihvatljivim metodama liječiti neplodnost. Ne smijemo zatomiti činjenicu kako život dolazi jedino od Boga i da svi ljudski napori nisu garancija plodnosti.

2.2.1 Suočavanje s problemom neplodnosti

Postotak neplodnosti svake godine sve je veći. Oko 30 do 40% slučajeva neplodnosti dolazi od strane žene te otprilike jednak postotak dolazi od strane muškarca. Neplodnost oba partnera nalazimo u 15 do 20% slučajeva. Ono što zabrinjava jest postotak neplodnosti kod muškarca koji svake godine sve više raste. Životna dob ima bitan utjecaj na neplodnost. Ne smijemo zanemariti činjenicu kako je žena najplodnija u dobi između 20. – 30. godine života. To je vrijeme kada su jajne stanice zdrave, ovulacije uredne, rizik spontanijih pobačaja nizak, mogućnost komplikacija za vrijeme trudnoće niski kao i rizik nastanka kromosomskih abnormalnosti.⁷⁴

Suočiti se s problemom neplodnosti mnogo je teže ženi. Možemo reći kako neplodnost dovodi do krize ženskog identiteta. Šok, nepriznavanje i neprihvatanje činjenice neplodnosti prva je reakcija. Frustracija, nemoć, gubitak kontrole nad vlastitim tijelom neke su od reakcija koje se rađaju u čovjeku nakon ovog saznanja.⁷⁵

Nakon prvotnog šoka, bračni par kreće u potragu za uzrocima neplodnosti. Često se dolazi do zaključka kako su svemu krivi prijašnji propusti i pogreške kao što je rani pobačaj, promiskuitetno ponašanje te olako postupanje s oboljenjima u području rasplodnih organa. Mnogi bračni parovi pokušavaju sakriti neplodnost te se iz toga razloga izoliraju od društva što dodatno šteti paru. Osim što izolacijom nastaje dodatna napetost između bračnog para, ovakvim postupanjem zatvaraju se svemu pozitivnom, a seksualni odnosi postaju izvor novih patnji.⁷⁶ Nije rijetkost da parovi pod svaku cijenu traže smisao onoga što se dogodilo i često se pitaju zašto je neplodnost zahvatila baš njih. Tako se dolazi u napast da žene pomisle kako

⁷⁴ Usp. <https://poliklinika-harni.hr/ginekologija/pregled/bracna-neplodnost> (pristupljeno 14.08. 2022.)

⁷⁵ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007) 1, str. 186.

⁷⁶ Usp. *Isto*, str. 187.

ne bi bile dobre majke i da ih Bog time kažnjava. Ovakvo razmišljanje najčešće pogađa žene koje su izvršile namjerni pobačaj ili su dugo vremena koristile kontracepcijske pilule.⁷⁷

Ne smije se zanemariti činjenica kako želja za djetetom može biti potaknuta i pogrešnim motivima kao što su: „želja za brigom i pažnjom od strane društvene sredine; ostvarenje pretjerane ljubavi prema samom sebi na socijalno prihvatljiv način; čežnja za predmetom vlastite nježnosti; zamjena za izgubljeni objekt ljubavi; bijeg iz usamljenosti i otuđenosti; stabiliziranje partnerske veze; iznuđivanje braka (pritisak na partnera ili roditelje); težnja za dominacijom i kontrolom nad drugim ljudima; natjecanje s drugim ženama, npr. s vlastitom majkom; bijeg iz ovisnosti od roditelja ili partnera; spas od straha od neplodnosti; tendencije samokažnjavanja, prije svega kod neudatih žena; dokaz biološke vrijednosti i seksualne potencije; svladavanje vlastite bespomoćnosti; nastavak vlastitog života u budućnosti.“⁷⁸ Možemo zaključiti da su navedeni motivi loši za dijete. U ovom slučaju dijete bi poslužilo kao sredstvo, a ne kao biće rođeno iz ljubavi. Uzmemo li u obzir da se i ovakve osobe s pogrešnim željama mogu ostvariti kao roditelji uz pomoć medicine, dolazimo do zabrinjavajućeg pitanja. Što će se dogoditi ukoliko dijete, rođeno samo iz potrebe, ne ostvari očekivanja roditelja? To je također jedan od razloga zbog kojega se Crkva ne slaže s metodama umjetne oplodnje.

2.2.2. Liječenje bračne neplodnosti

„Trebao ohrabriti istraživanja koja idu za tim da se smanji ljudska neplodnost, pod uvjetom da budu »u službi ljudske osobe, njezinih neotuđivih prava, njezina pravog i cjelovitog dobra u skladu s Božjim naumom i njegovom voljom.«⁷⁹ Kada Katekizam Katoličke Crkve govori o uvjetima koji se trebaju poštivati, u svrhu pomoći neplodnim parovima, vodi nas do zaključka kako pomoć nije uvijek u službi ljudske osobe, njezina prava niti u skladu s Božjim naumom.

Prije svega, u dijagnozi neplodnosti razlikujemo smetnje ili ograničenja koja su trenutna i moguće ih je riješiti terapijom kao i neplodnost odnosno nemogućnost začeća koja nema terapiju. Da bi do tih zaključaka došli, potrebno je proći pretrage koje idu od jednostavnijih metoda do sve agresivnijih. Ukoliko se utvrdi da postoji smetnja ili ograničenje, potrebno je provesti mikrokiruršku intervenciju. Mikrokirurška intervencija djeluje tako da se otklanjaju

⁷⁷ Usp. Marie Meaney, *Prihvatiti križ neplodnosti*, Nonnatus, Karlovac, 2012., str. 24.

⁷⁸ Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, str. 194.

⁷⁹ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2375.

smetnje u području generativnih organa. Ovakve intervencije imaju veću uspješnost od same umjetne oplodnje. No nažalost u praksi se češće upotrebljava umjetna oplodnja.⁸⁰

Kada govorimo o medicinski potpomognutoj oplodnji onda govorimo o oplodnji na dva načina a to su: oplodnja in vivo i oplodnja in vitro. Oplodnja in vivo dijeli se na dva postupka. Prvi postupak događa se unutar ženina tijela uz pomoć liječnika koji uz pomoć različitih metoda i instrumenata pripomaže da dođe do oplodnje. Ovo je moguće kada postoje male anomalije. Drugi postupak naziva se inseminacija. Kao što samo ime govori, liječnik unosi pripremljeno muško sjeme u ženinu maternicu. Pri ovom postupku bračni par je lišen spolnog odnosa te time lišen i sjedinjenja.⁸¹

Oplodnja in vitro ili izvantjelesna umjetna oplodnja moralno je neprihvatljiva. Mnogo je različitih tehnika izvantjelesne umjetne oplodnje, ali tri su najpoznatije. Prva tehnika podrazumijeva situaciju kada se u petrijevu zdjelicu u kojoj je hranidbena podloga pušta jajašce i spermij da se sami međusobno spoje. Druga tehnika izravno unosi spermij u jezgru jajašca te ga tako oplođuju. Treća tehnika je unošenje odmrznutih zametaka u majku.⁸² Potrebno je reći da se za niti jednu umjetnu metodu ne može garantirati kako će biti uspješna. Osim toga ovakva oplodnja potiče niz etičkih i pravnih pitanja.

Tehnike umjetne oplodnje rađaju nizom ozbiljnih pitanja i dvojbi: koje je značenje bračnog čina, kolika je i kakva učinkovitost takvih metoda? Ne smijemo zaboraviti ni pitanje zdravstvene sigurnosti i mogućih posljedica koje se odnose na majku, ali i na novorođenče. Oplodnja in vitro vrlo često sa sobom nosi i hotimično uklanjanje embrija. Njezini zagovornici ljudski embrij smatraju pukom nakupinom stanica koja se po volji upotrebljava, selektira i odbacuje. Istina je kako tek trećina žena koje se utječu umjetnoj oplodnji uspijeva zatrudnjeti. Usporedimo li broj proizvedenih embrija i broj stvarno rođenih embrija, postotak odbačenih embrija vrlo je visok.⁸³ Poseban problem predstavlja oplodnja i transfer više jajašaca u tijelo žene čime dolazi do razvitka više embrija potom i fetusa. Posljedica takvog ophođenja je selektivni pobačaj.⁸⁴ Osim fizičke boli koju žene proživljavaju, rijetko se govori o psihičkoj patnji i tegobama koje nastaju ukoliko umjetna oplodnja ne urodi plodom.

⁸⁰ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, str. 206.

⁸¹ Usp. <https://www.vjeraidjela.com/medicinski-potpomognuta-oplodnja-i-ucenje-katolicke-crkve/> (pristupljeno 14.08.2022)

⁸² Usp. *Isto*.

⁸³ Kongregacija za nauk vjere, *Dignitas personae. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., str. 22-23.

⁸⁴ Usp. Luka Tomašević, „Umjetna oplodnja: Katolički stav“, u: *Služba Božja*, 39 (1999) 2-3-4, str. 184-185.

Sjedinjujući i prokreativni vid bračnog čina ovim postupkom dovedeni su do razdvajanja, a na njihovo mjesto dolazi tehnologija. Ispravni razum vodi do zaključka kako rađanje i život dolaze jedino od Boga Stvoritelja te da na to mjesto nema pravo nitko drugi. „Začeto čedo mora biti plod ljubavi roditelja. Ne može se ono ni htjeti ni začeti kao proizvod tehničkog, medicinskog ili biološkog zahvata.“⁸⁵ Nije dopušteno da se čovjek stavlja na mjesto Boga i tako utječe na nastanak života. Osim toga, dijete se nikako i nikada ne smije promatrati i smatrati proizvodom, a umjetnom oplodnjom upada se upravo u tu opasnost. Posljedično, naručitelji takvog djeteta promatraju ga i smatraju privatnim vlasništvom što je moralno nedopustivo i vrlo daleko od slike djeteta kao dara.

Žena je ta koja najviše biva pogođena problemom neplodnosti budući da je po svemu stvorena biti majkom. Kada dođe do problema neplodnosti, što nije njen izbor, žena se nalazi pred pitanjem smisla svoje vlastite egzistencije. Istraživanja dokazuju kako su žene koje su bezuspješno podvrgnute umjetnoj oplodnji nakon tretmana bile depresivnije, plašljivije te da imaju više smetnji od žena koje to nisu prošle. Osim toga, neplodnost mnogo jače pogađa žene negoli muškarce.⁸⁶ Žena je zamišljena kao nositeljica života, ona koja nesebično daruje svoje tijelo radi novog života. Kao i sama ljudska spolnost, usmjerena drugom i stvaranju života, kada naiđe na nemogućnost svog ostvarenja dovodi do velike emocionalne boli.

“Zadaća je biomedicine da pronade što efikasnija sredstva i načine nadvladavanja bračne neplodnosti, a dužnost je svih nas, pa tako i liječnika i biokemičara, da poštujemo Božji plan i proces u pogledu nastajanja i razvitka novog ljudskog bića, da poštujemo dostojanstvo i veličinu ljudske osobe te da svojim razumijevanjem i pomoću osmislimo i pomognemo neplodnu bračnu ljubav.”⁸⁷ Društvo ima zadaću brinuti za svakog svog člana. Kolika je važnost društva najbolje svjedoče osobe koje se susretnu s problemom neplodnosti. Ukoliko društvo stvori ugodnu atmosferu punu razumijevanja, brige i empatije neplodni par će sigurno lakše podnijeti svoj križ. No, društvo isto tako može ponuditi nove mogućnosti u kojima bi se bračni par mogao ispuniti.

⁸⁵ Zbor za nauk vjere, *Donum vitae. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 24.

⁸⁶ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, str. 193.

⁸⁷ Petar Šolić, *Moralni aspekti ljudske seksualnosti*, str. 259.

2.2.3. Prihvaćanje bračne neplodnosti ili drugačije majčinstvo

Vizija braka kakvu imaju kršćanski supružnici i njihov stav prema braku kao prema nerazrješivom jedinstvu i potpunom nesebičnom sebedarju, uvelike pomaže supružnicima da zajedno prihvate križ neplodnosti te da zajedno nađu nove načine ostvarenja. Ljubav okrunjena sakramentom ženidbe svoju snagu ima i crpi u Isusu Kristu. Sam sakrament preslika je one ljubavi koju Bog ima prema čovjeku, samim sakramentom bračna ljubav uzdignuta je na višu razinu. U sakramentalnom slavlju Duh Sveti „pruža kršćanskim supružnicima dar novoga zajedništva, zajedništvo ljubavi, koje je živa i stvarna slika onoga sasvim osobitog jedinstva koje nevidljivu Crkvu čini otajstvenim Kristovim tijelom.“⁸⁸ Uskladiti svoj život prema ovakvim načelima, čovjeku nudi potpuno drugačiji životni koncept, razumijevanje svijeta i stav prema životu za razliku od ljudi koji nisu vjernici. Prihvatiti bračnu neplodnost za kršćane znači prepoznati nove mogućnosti za ostvarenje.

U trenutku kada se bračni par pomiri s činjenicom neplodnosti i prihvati situaciju u kojoj se nalazi, otvaraju se nove mogućnosti. Prvotno valja naglasiti kako svrha postojanja svakog čovjeka ne leži samo u rođenju novog stvorenja. Svaki je čovjek individum, poseban, jedinstven stvoren na sliku Božju. U trenutku prihvaćanja neplodnosti čovjek ne mora težiti medicinskim postupcima umjetne oplodnje. Možemo pretpostaviti da će biti i onih parova koji su se podvrgnuli moralno neprihvatljivim postupcima umjetne oplodnje no nisu postigli željeni rezultat. Sve to dovodi život pred nove alternative. Neplodnost dovodi čovjeka do produbljenja odnosa prema sebi, bračnom partneru i odnosu s drugima.⁸⁹ Neplodnost dovodi čovjeka do prihvaćanja vlastite nesavršenosti te do pomicanja vlastitih interesa prema interesima društva.

U odnosu prema sebi čovjek prihvaća svoju vlastitu nemogućnost, shvaća da život nije u njegovoj moći. Počinje više cijeniti život i jača samosvijest. Čovjek shvaća da je život vrijedan življenja. Jača i potvrđivanje bračnog zajedništva koje nije uvjetovano rađanjem. No i društvo igra veliku ulogu. U razgovoru s drugima nadilazi se potreba opravdanja. Osim toga, kao društveno biće čovjek u realnom razgovoru s roditeljima uviđa da roditeljstvo nije idilično kako se zamišlja. Ovo napuštanje idealizacije prenosi se i na druge aspekte života što uvelike pomaže čovjeku.⁹⁰

⁸⁸ Ivan Pavao II., *Obiteljska zajednica. Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, br. 19.

⁸⁹ Usp. Miljenko Aničić, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, str. 209.

⁹⁰ Usp. *Isto*, str. 210.

U odnosu prema bračnom partneru svjedoči se iskrena ljubav. Partneri su usmjereni jedno prema drugom te imaju više vremena jedno za drugo. Otvoreniji su prema društvu. Susreti s prijateljima mogu biti redovitiji i bogatiji jer takvi susreti mogu obogatiti par novim pogledima i idejama. Osim toga par ima više vremena i energije te im je dopuštena veća spontanost. Sve ovo ljudi koji imaju obiteljske obaveze, vide kao dar.⁹¹

Ono što se preporuča neplodnim parovima je da svoje snage usmjere na dobro cijele zajednice. Opasnost u koju neplodni parovi mogu zapasti je da se usmjere samo jedno na drugo zatvarajući se zajednici. Potrebno je da svako ponaosob djeluje u područjima koji ga ispunjavaju te na taj način doprinosi bogatstvu bračne zajednice. Prenošenje vrednota koje su vlastite jednoj osobi na druge ljude možemo nazvati duhovna plodnost.⁹² Područje duhovne plodnosti obuhvaća sva područja u kojima čovjek može doprinijeti rastu društva a obuhvaća sve od politike do pomoći siromasima. Duhovna plodnost svoje posebno lice pokazuje u odricanju od braka i spolnosti radi Kraljevstva nebeskog. Osim odricanja radi Kraljevstva nebeskog, povijest nam pokazuje i mnoštvo ljudi koji su se odrekli rađanja da bi se mogli posvetiti napretku ljudskog života.⁹³

No i dalje ostaje činjenica kako dječji osmijeh, zagrljaj, neiskvarenost, ljepotu i nježnost nije moguće usporediti s ičim drugim. Iz toga razloga Crkva predlaže onim parovima koji se osjete pozvani posvojiti dijete da to i naprave. „Činom posvajanja bračni par ostvaruje svoju plodnost, odgovara na tihi krik onoga za koga se netko trebao brinuti nakon rađanja, a nije. U slučaju neplodnog bračnog para dijete činom posvajanja stvara obitelj na isti način kako se to događa činom rađanja. „Ničije dijete” postaje ponovno „nečije dijete” ili jednostavno dijete kojemu su vraćeni dostojanstvo djeteta, njegova temeljna prava i „njegova” obitelj, što i jest konačni smisao i značenje pojma posvajanja.“⁹⁴

Život je najuzvišeniji dar te ga kao takvog treba poštovati od njegova začeća do rođenja i čitavog života.

⁹¹ Usp. *Isto*, str. 211.

⁹² Usp. *Isto*, str. 212.

⁹³ Usp. *Isto*.

⁹⁴ Šimun Bilokapić, „Temeljne etičke vrednote i načela u posvajanju“, u: *Crkva u svijetu*, 53 (2018) 2, str. 204.

2.3. Je li surogat majčinstvo izdaja majčinstva?

Surogat majčinstvo u većini slučajeva djeluje po načelu „do ut des“ (dam da daš). Onoga trenutka kada žena iznajmi svoju maternicu te na poslijetku preda dijete koje je u njenoj utrobi raslo, žena izdaje svoje majčinstvo. Ne samo da izdaje majčinstvo već ugrožava svoje ljudsko dostojanstvo i krši različita prava djeteta koje predaje drugima. Surogat majčinstvo ugovornog je karaktera, a počiva na autonomiji ženine volje. Nameće nam se pitanje: da li bi ženina slobodna volja za takav posao postojala kada joj naknada ne bi bila potrebna? Ako se žena upušta u ovaj angažman samo da bi preživjela onda je riječ o novom obliku ropstva kao i o novoj ugrozi majčinstva kao dara i poslanja. Surogat majčinstvo može ostaviti dubok trag na ženino duhovno i fizičko zdravlje. U ženinu tijelu događaju se velike hormonalne promjene. U slučaju da porod krene po zlu moguća je i daljnja neplodnost žene. Osim toga, kod surogat majke može se pojaviti osjećaj krivnje prema djetetu koje je predala drugima, prema vlastitom mužu i vlastitoj djeci ako ih kojim slučajem ima. Može se dogoditi neemocionalni odnos trudne surogat majke s djetetom u trudnoći. Takav odnos ostavlja posljedice na kasniji razvoj djeteta.⁹⁵ Predaja djeteta nekoj drugoj ženi od majke koja ga je nosila, brinula se za njega, bila povezana s njim 9 mjeseci, kontradiktorno je srži majčinstva te vrijeđa značenje i vrijednost majčinstva.

2.3.1. Što je surogat majčinstvo?

Zamjensko majčinstvo ili surogat majčinstvo mnogi će danas okarakterizirati kao nešto pozitivno, kao čin empatije, solidarnosti i dubokog suosjećanja. Žena koja je sposobna roditi „daruje“ svoju utrobu i tako pomaže osobama koje su neplodne, nesposobne roditi. Zamjensko majčinstvo zamišljeno je kao jednostavan proces u kojem žena nosi dijete začeto postupkom medicinske potpomognute oplodnje bez ikakve imovinske koristi. Po rođenju djeteta žena ga daruje ljudima koji su je angažirali. No stvarnost je drugačija. Zamjenske majke iznajmljuju svoju utrobu za novac. Surogat majke bivaju oplodene in vitro sa spolnom stanicom ili obje gamete drugih osoba koji je za to plaćaju.⁹⁶ Surogat majčinstvo nije odobreno u svim zemljama, no evidentno je kako je surogat majčinstvo najrasprostranjenije u siromašnim zemljama. Prije stupanja u proces, stranke sklapaju ugovor koji nije isti u svim zemljama. „Stavovi pojedinih

⁹⁵ Usp. Dubravka Hrabar, „Surogatno majčinstvo kao moderan oblik eksploatacije žena i trgovine djecom“, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 70 (2020) 2-3, str. 197.

⁹⁶ Usp. Mirjana Radan; Suzana Vuletić; Željko Rakošec; Žarko Šperanda: „Bioetička kompleksnost problematike zamjenskoga majčinstva“, u: *Diacovensia*, 23 (2015) 1, str. 38.

država o ZM različiti su. Surogat majčinstvo zakonom je odobreno u većini država SAD-a, Južnoafričkoj Republici, Indiji, Rusiji, Češkoj, Ukrajini i Gruziji. Samo na nekomercijalnoj osnovi legalizirano je u Australiji, Kanadi, Velikoj Britaniji, Danskoj, Španjolskoj, Norveškoj, Švicarskoj, Grčkoj i Meksiku. Zakonska zabrana na snazi je u Austriji, Njemačkoj, Italiji, Švedskoj, Francuskoj, Belgiji, Kini i Japanu, dok brojne druge države nisu to pitanje regulirale zakonom. U zemljama gdje to nije legalizirano, njihovi su državljani česti posjetitelji tuđih državnih agencija koje nude legalne asistencije u potrazi za surogat majkom.⁹⁷ Republika Hrvatska ne dozvoljava zamjensko majčinstvo ni pod izlikom tobožnjeg lijeka kod neplodnosti. Budući da Republika Hrvatska zabranjuje trgovinu ljudima, surogat majčinstvo možemo promatrati i na taj način.⁹⁸

Surogat majčinstvo može nastati tako da žena u svoju maternicu prima implantirani zametak koji joj je potpuno genetski stran jer je nastao spajanjem spolnih stanica naručitelja. U ovom slučaju oba roditelja-naručitelja uspostavila su genetičku vezu s djetetom na način da su oboje dali svoje spolne stanice za oplodnju in vitro. Događa se potom izvantjelesna oplodnja i prijenos zametka u maternicu zamjenske majke. U ovom slučaju, možemo govoriti o potpunom zamjenskom majčinstvu. No, oplodnja se može dogoditi i na drugačiji način tako da je zamjenska majka ujedno i biološka majka. Do začeća može doći prirodnim putem odnosno spolnim činom ili umjetnim osjemenjivanjem sjemenom muškarca naručitelja. U ovom drugom slučaju žena naručiteljica nema veze s djetetom. Osobe koje su pogodne za surogat majčinstvo najčešće su udate žene koje imaju obitelj, barem jedno dijete, koje nisu zaposlene ili imaju posao na pola radnog vremena, u dobi od 27 do 30 godina.⁹⁹

Osim medicinskih razloga nastanka zamjenskog majčinstva, mogući su i razlozi očuvanja obiteljske loze, želja za nasljednicima, ali i banalnih razloga kao što su primjerice estetski motivi majke naručiteljice. Trudnoća i rađanje djeteta bi tobože narušili njezin tjelesni izgled. Moguće su i razne skrivene namjere naručitelja ili zamjenske majke. Sve je jače izražena sebičnost i egoizam kao i briga za karijeru. Posebno problematično je pitanje zamjenskog majčinstva koje naručuju istospolni parovi.¹⁰⁰ Niti jedan razlog ne može opravdati surogat majčinstvo. Zamjensko majčinstvo u sebi nosi moralno zastranjenje te nepravdu prema svima uključenima u taj proces.

⁹⁷ *Isto* str. 44.-45.

⁹⁸ Usp. *Isto*, str. 47.

⁹⁹ Usp. *Isto*, str. 38-39.

¹⁰⁰ Usp. *Isto*, str. 40.

2.3.2. Moralno zastranjenje surogat majčinstva

Surogat majčinstvo, slažu se mnogi, predstavlja vrlo složen medicinsko-socijalno-pravno-bioetički problem za društvo i sve sudionike tog procesa. Ovdje svraćamo kratko pozornost samo na činjenicu da je zamjensko majčinstvo neprihvatljivo s obzirom na brak, obitelj i roditeljstvo, s obzirom na naručiteljski par, s obzirom na zamjensku majku, s obzirom na dijete i s obzirom na čitavu društvenu zajednicu.

S obzirom na obitelj i roditeljstvo, surogat majčinstvo prijeti uništenju slike obitelji kakva se do sada poznavala. Osim toga, zamjensko majčinstvo uzrokuje biološki i fizički preljub te narušava i uništava autoritet roditelja i karakter majčinstva.¹⁰¹

S obzirom na naručiteljski par, reći je sljedeće. Neplodna žena može se osjećati zanemareno, prevareno, odbačeno i napušteno. Samim činom narušeno je dostojanstvo žene kao supruge i majke. Žena se može osjećati potpuno izigrana osobito ako njen suprug osjeti dužnost prema ženi koja im nosi dijete. Sve to dovodi do problema, nesuglasica, pa može dovesti i do razvoda. Ukoliko dođe do razvoda problem surogat majčinstva dodatno raste. Što tada s naručenim djetetom? U svakom slučaju svi su na gubitku. Isto tako bračni bar naručitelja ne može kontrolirati surogat majku u svim segmentima njena života. Što ako surogat majka odluči abortirati začeto dijete, što ako se oda drogama i nemoralnom životu? Sve su to moguće i nepredviđene situacije koje su u konačnici svima na štetu. Osim toga, nitko ne može garantirati da naručitelji imaju dobre namjere sa začetim djetetom. Što ako su naručitelji pedofili ili skloni nekakvim drugim perverzijama? Ponovno su svi na gubitku, a na poseban način dijete, predmet ugovora, objekt, stvar, sredstvo. Osim toga, nije rijedak slučaj da surogat majka jednostavno zbog raznoraznih razloga ne želi i ne može predati začeto dijete. Tada se naručitelji osjećaju prevareno i izigrano. Što ako se rodi dijete sa poteškoćama pa ga naručitelji ne žele? Na kraju, što s djetetom ukoliko naručitelji odustanu, a biološka majka ga ne želi zadržati?¹⁰²

Naročito na gubitku je zamjenska majka. Ona se svodi na objekt, instrumentalizira i komercijalizira. Postojeći brak nerijetko ulazi u krizi te može doći do njegova potpunog urušavanja. U vrijeme trudnoće obitelj surogat majke može se osjećati zanemareno. Osim toga, majka zbog dužnosti prema naručiteljskom paru često izbiva iz vlastite obitelji što posljedično dovodi do manjkavog odgoja djece. Postoji također realna mogućnost da se žena zbog aktualne

¹⁰¹ Usp. *Isto*, str. 66.

¹⁰² Usp. *Isto*, str. 67.

trudnoće ne smije upustiti u bračne odnose sa svojim mužem što dodatno dovodi u opasnost trajnost i stabilnost bračne zajednice. Ne smije se zanemariti niti činjenica da se i sam porod može zakomplicirati što narušava, ne samo zdravlje i život majke i djeteta, nego može rezultirati ogromnim gubitkom za njezinu vlastitu obitelj.¹⁰³ Surogat majčinstvo svodi ženu/majku na čisto biološku dimenziju pri čemu ona duhovna dimenzija, tipična za istinsko majčinstvo, nerijetko u potpunosti nestaje. Osim toga, istinskoj ženi najteže je predati i ostaviti tek rođeni život, „njezino dijete“ koliko god se ona, „hladnim majčinstvom“, distancirala od njega.

Zamjensko majčinstvo posebnu nepravdu nanosi djetetu. Prije svega, zbog činjenice da kada žena prima u svoj organizam „nepoznate“ gene, tada je češća opasnost od spontanog pobačaja. Osim toga, dijete ne nastaje iz ljubavi supružnika i njihove otvorenosti životu, nego nastaje proizvodnjom i voljom nekog drugog, izvan bračnog čina ili, doslovno, u laboratorijskim uvjetima. U slučaju da se rodi bolesno dijete, postoji velika mogućnost odbacivanja takvog djeteta od strane svih, pa i samoga društva koje dopušta takve procedure. Velika je opasnost, također, da dijete nikada ne dozna istinu o svome podrijetlu. Dijete nije stvar, roba ili proizvod da se može kupiti. Konačno, zbog ranog kidanja odnosa s biološkom majkom dijete može osjetiti razne poteškoće.¹⁰⁴

Donum vitae, naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja progovara o zamjenskom majčinstvu na slijedeći način: „Zamjensko je materinstvo objektivna pogriješka s obzirom na obvezu majčinske ljubavi, bračne vjernosti i odgovornoga materinstva; vrijedna dostojanstvo i pravo djeteta da ga začnu, nose u utrobi, dadu na svijet i odgoje njegovi roditelji.“¹⁰⁵ Nije dovoljno htjeti dijete, nego se ono treba začeti u sjedinjenju muškarca i žene u darivanju istinske ljubavi koja obuhvaća dušu i tijelo. Crkva podsjeća i upozorava, da, ne samo, ciljevi nego i metode i sredstva istraživanja moraju uvijek poštivati dostojanstvo svakoga čovjeka.

Misterij žene izražava i pokazuje svoj krajnji i temeljni cilj u daru majčinstva. Majčinstvo, odnosno rađanje, prvotno je Božji dar, ali je i poslanje. Žena je pozvana kao Božja suradnica njegovati i odgajati novi život. Jer upravo majci pripada nezamjenjiva uloga u životu djeteta.

¹⁰³ Usp. *Isto*, str. 67.

¹⁰⁴ Usp. *Isto*, str. 67.

¹⁰⁵ Ivan Pavao II. *Donum Vitae*, str. 22.

3. MAJKA PODSJETNIK BOŽJI – ULOGA MAJKE U OBITELJI

Nitko kao majka ne može pružiti toplinu, ohrabrenje, nježnost, razumijevanje, tu bezuvjetnu ljubav. Biti majka nije samo dar. To je i poslanje. Majka je prva topla sredina koju dijete upoznaje i prije svoga rođenja. Ona je prvo biće koje dijete razlikuje i prepoznaje. Ona je biće koje se nesebično daruje drugima. Žena koja sebe daruje svome mužu poprima novu ulogu supruge. Sakramentom ženidbe muškarac i žena postaju jedno. „Sveto pismo potvrđuje da su muškarac i žena stvoreni jedno za drugo: »Nije dobro da čovjek bude sam« (Post 2, 18). Žena, »meso od mesa« njegova, to jest, njemu jednaka i sasvim bliska, darovana mu je od Boga kao »pomoć«, predstavljajući tako Boga od kojega nam dolazi pomoć. »Stoga će muškarac ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo« (Post 2, 24). Da to znači neprolazno jedinstvo njihovih dvaju bića, sam Gospodin pokazuje podsjećajući kakav je bio »u početku« Stvoritelj naum: »Tako više nisu dvoje nego jedno tijelo« (Mt 19, 6).¹⁰⁶

Osim svoje nerazrješivosti, ženidba je otvorena rađanju novog života. Novi život nastaje u obiteljskom okružju iz kojeg novo stvorenje upija sve emocije i stanja koja ga polako oblikuju. S razlogom se obitelj naziva temeljna stanica društva. Nameće se pitanje koliko je čovjek svjestan svoje uloge u toj temeljnoj stanici – kućnoj Crkvi. Danas je žena, majka napadnuta sa svih strana. Uudara se na ženinu spolnost, ženstvenost, unutarnju i vanjsku ljepotu. Zašto je to tako? Zato što je upravo žena temelj žive stanice društva. Ona je Božji podsjetnik u ovome svijetu.¹⁰⁷ Kao takva ima posebnu ulogu u životu obitelji i odgoju djece.

Žena je čitavim svojim bićem određena da bude majka. Ona nije majka samo zato što će nositi i roditi dijete. Žena je usmjerena na majčinstvo čitavim svojim bićem, dušom i tijelom. Ona je ta koja djetetu pruža sigurnost, hrani ga, uči ga hodati da bi u konačnici od nje otišlo.¹⁰⁸

Nezamjenjiva je uloga roditelja u svekolikom, a naročito u vjerskom odgoju djece. Ne samo da je nezamjenjiva, nego je to najveća dužnost roditelja. Dolaskom na svijet ljudsko biće je najnemoćnije, potrebno zaštite i skrbi. Sve do svoje mladosti to ljudsko biće osoba upija stanja iz svog okuženja. Iz sredine u kojoj se nalazi osoba stječe svoje psihičke i tjelesne sposobnosti. Od izuzetne su važnosti uvjerenja osoba kojima je pojedinac okružen. Svaki

¹⁰⁶ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1605.

¹⁰⁷ Usp. <https://www.glas-koncila.hr/uloga-majke-obitelji-majka-podsjetnik-bozji/> (pristupljeno 20.08.2022.)

¹⁰⁸ Ivan Cvitanović, „Žena - zaručnica i majka“ u: *Bogoslovska smotra* 60 (1990) 3-4, str. 255.

odgajatelj volio bi svoja uvjerenja prenijeti na osobu koja mu je povjerena. No, niti jedan odgajatelj ne može stvoriti gotovu, savršenu osobu. Ono što roditelji mogu i trebaju učiniti je odgajati dijete i navijestiti mu Riječ Božju.¹⁰⁹

3.1. Kršćansko shvaćanje odgovornog roditeljstva u odgoju djece

Pod pojmom odgovorno roditeljstvo podrazumijevamo jednako odgovorno majčinstvo i odgovorno očinstvo. Odgovorno roditeljstvo sastavljeno je od dva koraka. Prvi korak odnosi se na odgovorno rađanje odnosno kontrolu vlastite plodnosti. A drugi korak odnosi se na odgoj rođene djece.

Psihološka, sociološka i pedagoška istraživanja dolaze do zaključka kako najznačajnija uloga u odgoju pripada majci. U dječjoj dobi, majčina je uloga odlučujuća, gotovo nezamjenjiva. Poznato je da je vrednota ljubav zapravo temeljna vrednota u ljudskom životu. Upravo u majci dijete prvi put doživljava ljubav. Najvažnija je zadaća majke da darujući djetetu ljubav u njemu probudi ljubav. Preko majčine ljubavi dijete gradi odnos prema Bogu. Kroz prizmu odnosa s majkom dijete gradi sve buduće odnose kako s ljudima tako i s Bogom. Svaki čovjek je usmjeren prema drugome, a od kolike je važnosti uloga majke u životu djeteta najbolje se očituje u odgojnim ustanovama u kojima djeca nisu imala figuru majke. Takva djeca zaostaju u psihičkom i fizičkom razvitku.¹¹⁰ No nipošto se ne smije zanemariti uloga oca u procesu odgoja. Osobito danas. Međutim, odgoj nije samo ljudskog karaktera, nego i božanskog. Njime se izgrađuje svijest o dostojanstvu djeteta i svake osobe kao stvorenja i djeteta Božjeg koji služi roditeljima kao put kojim dolaze do odgovora na pitanje kako strukturirati odgoj. Odgovor na to pitanje nalazimo u sakramentu krštenja.¹¹¹ Roditelji trebaju svojim životom, riječima i djelima biti primjer svojoj djeci. Roditelji su dužni odgajati dijete uvodeći ga u spoznavanje istine o sebi, svom poslanju, što postepeno dovodi do buđenja svijesti o Bogu stvoritelju. Sve vodi do odgoja za odgovornu egzistenciju. Odgovorna egzistencija

¹⁰⁹ Usp. Hrvoje Lasić, Kršćanski svjetonazor – inspiracija i ozračje odgoja i slobode, u: *Obnovljeni život*, 48 (1993) 6, str.552. ; vidi također: Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 346.

¹¹⁰ Usp. Marijan Biškup, „Žena čuvarica i promicateljica ćudoređa prema apostolskom pismu Mulieris dignitatem Ivana Pavla II“, u: *Bogoslovska smotra*, 60 (1990) 3-4. str. 313-314.

¹¹¹ Usp. Mislav Kutleša, „Kršćansko oblikovanje odgovornog roditeljstva. Sakrament krsta pred izazovima novih modela roditeljstva“, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017) 4, str. 819.

podrazumijeva odgovorno prihvaćanje životnog poziva koji god to poziv bio.¹¹² Razvijanje osjećaja o odgovornom roditeljstvu izrasta iz dostojanstva bračne zajednice.

Dijete se treba shvaćati kao povjerenje koje Bog iskazuje roditeljima koje je obdario darom novog života. Ne smije se zanemariti činjenica da je dijete dar i cijelom društvu. Društvo počiva na odgovornoj egzistenciji svakog svojeg člana.

Kršćanski odgoj sadržajno gledajući ne podliježe promjenjivosti vremena, kultura ni okolnosti jer njegova snaga i sigurnost počivaju u nepromjenjivosti Boga Stvoritelja.¹¹³

3.2. *Obitelj kao kućna Crkva*

Kada kažemo kućna Crkva mislimo na obitelj. Riječ je o zajednici muža i žene, plodnoj darom djece, u kojoj se njeguje i u vjeri sluša Riječ Božja u kojoj se zajedno moli te spremno služi. „Kršćanska obitelj je zajedništvo osoba, znak i slika zajedništva Oca i Sina u Duhu Svetome. Njezina roditeljska i odgojna služba odsjaj je Očeva stvoriteljskog djela. Obitelj je pozvana s Kristom dijeliti molitvu i žrtvu. Svakodnevna molitva i čitanje riječi Božje jača u obitelji ljubav.“¹¹⁴ Obitelj je polazišna točka svake osobe. U obitelji se osoba rađa, a odgojem se uključuje u zajednicu. Sakramentom krštenja stječe svoje udioništvo u Božjoj obitelji - Crkvi. Roditelji rađanjem novog života djeluju kao članovi Kristova mističnog tijela, te na taj način doprinose širenju i jačanju Kristova mističnog tijela.¹¹⁵

Roditelji svojoj djeci prenose vjeru, ne samo živim primjerom vlastitoga života, nego i poučavanjem. Pod pojmom prenošenje vjere podrazumijevamo evangelizaciju i katehizaciju. Evangelizacija bi trebala prethoditi katehizaciji. Katehizacija bi trebala polaziti od uspješne evangelizacije, navještene i rođene vjere. No, danas su se mnoge stvari izmijenile. Nije rijetkost da kateheza započinje od osnovnog elementa evangelizacije, od prvog navještaja vjere. To je razlog zašto kateheza mora razrađivati i dijelove koji spadaju na evangelizaciju.¹¹⁶ Prenošnje vjere treba biti sustavno. Crkva je svjesna važnosti obiteljske evangelizacije te je iz tog razloga obiteljima ponudila katekizam za obitelj. Želja Crkvenog učiteljstva nije strogi plan sustavnog prenošenja vjere nego prenošenje vjere na razumljiv način, a da bi bio razumljiv mora biti prilagođen i sustavan. Nadalje, Učiteljstvo Crkve ne želi da djeca vjeru shvate kao skup zabrana

¹¹² Usp. *Isto*, str. 820-821.

¹¹³ Usp. *Isto*, str. 824.

¹¹⁴ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2205.

¹¹⁵ Usp. Mladen Parlov, „Neke značajke obiteljske duhovnosti“ u: *Služba Božja* 54 (2014.), 3/4, str. 303.

¹¹⁶ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, str. 349.

i dopuštenja. Isto je i s molitvama koje djeca uče. Učenje molitava napamet pomaže duhovnom životu, ali posebno je važno da djeca u njima uživaju. Za vjernički odgoj djece i mladih potrebno je pronaći prikladni jezik. Od velike je važnosti izbjeći govor koji vara ili zavodi. Nenadomjestiv prilog katehezi djece su obiteljski događaji. Bilo bi dobro i poželjno da se obiteljski događaji, bilo rođendani ili blagdani, razumijevaju kroz prizmu vjere i Božje milosti.¹¹⁷

No, najveću snagu u prenošenju vjere ipak posjeduje roditeljsko svjedočenje vjere vlastitim životom. Roditelji su pozvani da svojoj djeci budu autentični svjedoci. Potrebno je da djeca vide kako se vjera živi, jer upravo djeca najbolje uočavaju nesklad između života i riječi. Doživljaj koji dijete prima u prvom djetinjstvu bit će ključan za čitav daljnji čovjekov rast i život. Ukoliko je djetetu nedostajala majčina ljubav ili je majka bila pregruba, u djetetu se razvija osjećaj nepovjerenja, straha, nesigurno je, ne vjeruje u ljude niti u Boga. Dobrota, ljubav i toplina koju roditelji, a napose majke, gaje u međusobnim odnosima dovodi njihovo dijete do toga da u Bogu vide pomoć, snagu, povjerenje i vjernost. U konačnici svaki čovjek svjesno ili nesvjesno doživljava Boga kroz prizmu izvornoga oca i majke.¹¹⁸

3.3. Vrijednost majčinstva

Bog Stvoritelj, vječno počelo, odabrao je postati čovjekom, doći na svijet posredstvom žene. Činjenica da je jedna žena postala majkom Sina Božjega najbolje očituje vrijednost i veličinu majčinstva u Božjim očima. Marija Bogorodica prvenstveno je žena iz Nazareta. Žena koja odlikuje svim ljudskim i majčinskim osobinama. Brine se za novi život, nudi mu pažnju, brigu, ljubav te ga prihvaća u svojoj slobodi. Samo majčinstvo čin je slobode i otvorenosti, čime se nadilazi puka biološka uloga. Žena nije sposobna samo svojim snagama stvoriti novi život. Novi život uvijek nastaje u suradnji s Bogom. „Majčinsko je lice odbljesak Božjega lica koje u sebi združuje značajke očinske i majčinske ljubavi.“¹¹⁹

Svako je majčinstvo pozvano uprizoriti božansku ljubav. Ljubav koja je požrtvovna, nesebična i plemenita. Marijino majčinstvo želi nam očitovati Božju ljubav. Vjernici teže

¹¹⁷ Usp. *Isto*, str. 353.

¹¹⁸ Usp., *Isto*, str. 354.

¹¹⁹ Dinko Aračić, „Marijino majčinstvo u godini majčinstva“, u: *Služba Božja* 58 (2018), 2, str. 230.

razumijevanju neizmjerne tajne Božje ljubavi, a da bi je mogli razumjeti, Bog nam daruje Majku i majku.¹²⁰

Odgajajući djecu, majke odgajaju čovječanstvo. „Dva su svetojarišta na zemlji. U jednom boravi Tvorac života, a drugi je krilo žene i majke odakle klija život. Dva su oltara. Na jednom je svećenik djelitelj i službenik života. Drugi je bračna postelja gdje bračni par sudjeluje u prenošenju života.“¹²¹ Najuzvišenija zadaća i dar koju Bog nudi čovjeku jest roditeljstvo. Ostvarenjem žene kroz dar majčinstva žena biva blagoslovljena, ali ima i poslanje. Poslanje pratiti začeti život i biti tu, pružiti ljubav i utjehu, snagu i ohrabrenje. Upravo u ženinoj brizi za drugoga u nesebičnom sebedarju, očituje se sva ženina ženstvenost. Društvo bez majki bilo bi nehumano društvo. Jer majke uvijek pa i u najtežim trenucima svjedoče nježnost, predanost i moralnu snagu.¹²² Majka je podsjetnik Božje ljubavi, života, dobrote, nježnosti, milosrđa.

Na temelju do sada rečenog i s obzirom na budućnost možemo nedvojbeno zaključiti da bez majki nema života. Te samo onoga tjelesnoga, nego na poseban način onoga duhovnog. Nema budućnosti, nema društva, nema Crkve.

¹²⁰ Usp. *Isto*, str. 231.

¹²¹ *Isto*, str. 232.

¹²² Usp. Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago. Kateheze o obitelji*, Verbum, Split, 2015., str. 27.

ZAKLJUČAK

Borba žene za svoja prava donijela je mnoge dobre stvari, ali i one loše. Sve dok žena djeluje u skladu s Božjim naumom koji je upisan u njeno biće, ona ne radi protiv sebe. Danas su žene ostvarile gotovo sva prava kao i muškarci. No, u postizanju tih „prava“ ne bi se smjelo pretjerivati u smislu ukidanja svih, pa i spolnih razlika, između muškarca i žene. Muškarac i žena stvoreni su jednaki, ali ne isti, apsolutno jednaki. Njih dvoje stvoreni su različiti i u svojoj različitosti usmjereni jedni prema drugima da bi se nadopunjavali i jednom u bračnoj zajednici postali „jedno tijelo“. Bitna svojstva žene i muškarca su upisana u njihovu bît u samom trenutku stvaranja. Ne smije se nikako dogoditi da žena izgubi svoju bît. Jer, sve dok žena njeguje ono što je svojstveno samo njoj kao ženi (osjećaj za drugoga, suosjećajnost i empatiju) čuva svoju ženstvenost koja je danas napadnuta s mnogih strana.

Majčinstvo je naročit znak Božje prisutnosti. Rađanje uključuje čovjeka u poseban Božji plan stvaranja i uzvišeni je dar Božje ljubavi. Život je misterij te se prema njemu treba tako i odnositi, odgovorno i s poštovanjem. Čovjek nije stvoren da bi narušavao Božje stvaralačko djelo. Sve stvoreno Stvoritelj je stvorio s iznimnom brigom i krajnje osmišljeno, pa tako i ljudsku plodnost. Svakako, muškarac i žena u bračnom sjedinjenju uvijek trebaju imati pred očima da iz njihova sjedinjenja može nastati novi život te se prema tome trebaju odgovorno ponašati. Ukoliko se osobe ne mogu ostvariti kao roditelji zbog svoje neplodnosti ženidbeni vez ostaje valjan i trajan. Ljudi trebaju posvijestiti kako je život najveći misterij i da ga ne mogu shvaćati zdravo za gotovo. Sve što je stvoreno, stvoreno je za čovjeka. No, ne djeluje sve stvoreno na izgradnju čovjeka. Čovjek treba uvijek mudro raspolagati darovanim mogućnostima poštujući Boga, sebe i drugoga.

Za svako ljudsko biće odnos prema vlastitoj majci temeljno je iskustvo života.¹²³ Kolika je vrijednost majčinstva, najbolje se može shvatiti ako se uzme u obzir da je Bog odabrao ženu da njenim posredstvom dođe na svijet. Blažena Djevica Marija najbolji je primjer koji kršćanske majke mogu slijediti. U njoj se sjedinjuje ljudsko i božansko. Majčino je lice odsjaj Božanske slave. Neizmijerna je uloga koju majka ima u djetetovu životu. Sve buduće odnose kao i stav prema životu djeteta oblikuje na temelju prihvaćenosti od svoje majke. Rođenjem djeteta rađa se i nova osoba, majka. Majka svojim životom, djelima, riječima oplemenjuje, ne

¹²³ <https://www.glas-koncila.hr/zasto-je-surogat-majcinstvo-moralno-neprihvatljivo-zena-ne-moze-biti-stroj-za-radanje-djece/> (pristupljeno: 5. 9. 2022.)

samo život svoje djece i obitelji, nego i cijeloga društva. Tamo gdje majčinstvo ima vrijednost, čovječanstvo ima budućnost.

LITERATURA

a) Izvori

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem. Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom Marijanske godine*, Zagreb, 2003.

IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, svezak II., Verbum, Split, 2013.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

PAPA FRANJO, *Amoris laetitia, Apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

PAPA FRANJO, *Obitelj je dragocjeno blago. Kateheze o obitelji*, Verbum, Split, 2015.

PAPA IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, IKA, Zagreb, 1994.

PAVAO VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968.

ZBOR ZA NAUK VJERE, *Donum vitae. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

b) Knjige i članci

ANIČIĆ, Miljenko, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007) 1, str. 181-216.

ARAČIĆ, Dinko, „Marijino majčinstvo u godini majčinstva“, u: *Služba Božja* 58 (2018), 2, str. 227-234.

BILOKAPIĆ, Šimun, „Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et spes (50 – 51)“, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3., str. 269-294.

BILOKAPIĆ, Šimun, „Temeljne etičke vrednote i načela u posvajanju“, u: *Crkva u svijetu*, 53 (2018) 2, str. 196-220.

BIŠKUP, Marijan, „Žena čuvarica i promicateljica ćudoređa prema apostolskom pismu Mulieris dignitatem Ivana Pavla II“, u: *Bogoslovska smotra*, 60 (1990) 3-4, str. 312-317.

BOŠNJAKOVIĆ, Josip, „Uloga žena u izgradnji kulture dijaloga i suradnje u Crkvi“, u: *Bogoslovna smotra*, 88 (2018) 3, str. 735-757.

CVITANOVIĆ, Ivan, „Žena - zaručnica i majka“ u: *Bogoslovska smotra*, 60 (1990) 3-4, str. 246-256.

DAMJANIĆ, Zdenka, „Komunikacijsko usklađivanje poslovnog i obiteljskog života, utjecaj na majčinstvo“ u: *Media, culture and public relations*, 5 (2014) 1, str. 30-46.

DE MICHELI VITTURI, Danijela, „Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 63 (2008) 4., str. 483-502.

FUČEK, Ivan, „Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?“, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974) 3., str. 245-262.

HODŽIĆ, P.K., *Humanae vitae za sva vremena. Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013.

HRABAR, Dubravka, „Surogatno majčinstvo kao moderan oblik eksploatacije žena i trgovine djecom“, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 70 (2020) 2-3., str. 171-212.

KUTLEŠA, Mislav, „Kršćansko oblikovanje odgovornog roditeljstva. Sakrament krsta pred izazovima novih modela roditeljstva“, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017) 4, str. 813-837.

LASIĆ, Hrvoje, Kršćanski svjetonazor – inspiracija i ozračje odgoja i slobode, u: *Obnovljeni život*, 48 (1993) 6, str. 547-564.

MARASOVIĆ, Špiro, *Društvo i Bog : izbor aktualnih tema socijalnog nauka Crkve*, Crkva u svijetu, Split, 2006.

MEANEY, Marie, *Prihvatiti križ neplodnosti*, Nonnatus, Karlovac, 2012

MIGLES, Silvija, „Žene i muškarci u Crkvi – mogućnost ostvarenja i istinske komunikacije i suradnje“, u: *Bogoslovska smotra*, 88 (2018) 3, str. 711-734.

MIHALJEVIĆ, Damirka, „Feminizam-što je ostvario?“, u: *Mostariensia*, 20 (2016) 1-2, str. 149-169.

NOSIĆ, Stipe, „Planiranje obitelji“, u: *Obnovljeni život*, 43 (1988) 6, str. 517-525.

PARLOV, Mladen, „Neke značajke obiteljske duhovnosti“, u: *Služba Božja* 54 (2014), 3/4, str. 293-306.

RADAN, Mirjana; VULETIĆ, Suzana; RAKOŠEC, Željko; ŠPERANDA, Žarko: „Bioetička kompleksnost problematike zamjenskoga majčinstva“, u: *Diacovensia*, 23 (2015) 1, str. 35-70.

ŠOLIĆ, Petar, *Moralni aspekti ljudske seksualnosti*, Crkva u svijetu, 2002.

TOMAŠEVIĆ, Luka, „Umjetna oplodnja: Katolički stav“, u: *Služba Božja*, 39(1999)2-3-4, str. 183-196.

VALJAN, Velimir, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004.

VALJAN, Velimir, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.

VOLAREVIĆ, Marijo, „Društveno-etički značaj »genija žene« i njegove temeljne karakteristike“, u: *Bogoslovska smotra*, 83 (2013) 1, str. 75-89.

VOLAREVIĆ, Marijo, „Križa majčinstva u suvremenom društvu“, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 2, str. 244-249.

VOLAREVIĆ, Marijo, „Novi feminizam i kulturalna promocija žene majke-radnice“, u: *Obnovljeni život*, 67 (2012) 2, str. 223-236.

VOLAREVIĆ , Marijo, „Slika žene u „starom feminizmu“ i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.“, u: *Obnovljeni Život*, 68 (2013) 1, str. 51-63.

VOLAREVIĆ , Marijo, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*, Glas Koncila, Zagreb, 2018.

VUKOVIĆ, Jasmina, SPASOJEVIĆ, Tanja, „Neplodnost: informacije o problemima neplodnosti i postupcima medicinski potpomognute oplodnje“, *Roditelji u akciji – RODA*, Zagreb, 2016.

VULETIĆ, Suzana, „Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom odgovornog roditeljstva“, u: *Nova prisutnost*, 8 (2010) 3, str. 371-391.

c) Mrežna mjesta

<https://poliklinika-harni.hr/ginekologija/pregled/bracna-neplodnost> (pristupljeno 14.08. 2022.)

<https://www.glas-koncila.hr/uloga-majke-obitelji-majka-podsjetnik-bozji/> (pristupljeno 20.08.2022.)

<https://www.glas-koncila.hr/zasto-je-surogat-majcinstvo-moralno-neprihvatljivo-zena-ne-moze-biti-stroj-za-radanje-djece/> (pristupljeno: 5. 9. 2022.)

<https://www.vjeraidjela.com/medicinski-potpomognuta-oplodnja-i-ucenje-katolicke-crkve/> (pristupljeno 14.08.2022)

<https://www.vjeraidjela.com/odgovorno-roditeljstvo//> (pristupljeno 13. 08. 2022.)

SUMMARY

For some people, motherhood is the greatest gift and joyful mission. For others, unfortunately, it is an ominous threat and a kind of curse. Women themselves perceive it differently. Some of them love it and accept it. They want it at all costs, while others want to avoid it because they often do not take into account the ultimate, often severe consequences. Pregnancy and pregnant women are for some a blessing and a blessed state, for others a mere coincidence and an unwanted state.

When God had created a woman, he imprinted a feeling for another in her personality. Tenderness, warmth, sensitivity are just some of the characteristics of a woman's being. At the moment of creation, God gave a woman special qualities unique to her. Only a woman can have such warmth, beauty, understanding, willingness to sacrifice herself for the sake of another being. And precisely these values are a prerequisite for good and successful motherhood.

New times brought new problems. Women are in danger of losing their femininity, and therefore the feeling or desire for motherhood. Always relevant, the topic of motherhood is becoming even more relevant today. Rarely throughout history, motherhood been seen as a threat or a nuisance. Today, unfortunately, this is an obvious everyday fact. Feminists see motherhood as a real possibility of subordination to men. Since the new life is needed by the mother, especially in the first months, the woman remains attached to the child, which lags behind men in the business world. For this reason, women demand the right to abortion and contraception, and by doing so, they are acting against themselves and against their femininity. When a woman reaches for contraception, she ascribes to herself a place that does not belong to her. In addition, the use of contraception leaves consequences and poses a threat to motherhood. On the other hand, there are many women who are not fertile, and such women best understand why motherhood is a gift. The inability to give birth brings a woman to new and different views on life. The problem of infertility affects the marriage. It leads the couple to new opportunities for marital fulfillment. A couple who is able to conceive must take responsibility for their fertility. Fertility is a gift that requires parental responsibility in two steps. The first step concerns responsible childbirth. The second step refers to the development and upbringing of created life. The role of the mother in the family is irreplaceable. No one has as much influence on the psychological and spiritual development and growth of a new life as

a mother. A woman enriches the whole society with her motherhood. A mother is a reminder of God's love, tenderness, grace and warmth in this world.

Keywords: *motherhood, responsible parenting, family, marriage, woman, Church, feminism*

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Mia Novaković, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice kateheta, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. rujna 2022.

Potpis

